

The image of Türk in Albanian high school history textbooks

Ahmet Tuna SÜRENOĞLU

 0000-0001-7278-9723, E-mail: atunasurenoglu@gmail.com

Sezai ÖZTAŞ

 0000-0002-1742-4200, E-mail: soztas@nku.edu.tr

Institution: Tekirdağ Namık Kemal University, ROR ID: <https://ror.org/01a0mk874>

Abstract: States often emphasize their national historical narratives in history textbooks, prioritizing their own national histories. However, there are significant commonalities between the histories of nations that are geographically close and have lived under the rule of the same empires. One key element of this shared historical heritage is the great empires that ruled vast regions, such as the Ottoman State, which governed the Balkans for centuries. The Ottoman State played a major role in the Balkans, deeply influencing the political, economic, and cultural structures of the region. Therefore, examining the image of Türks in the history textbooks of Balkan states that gained independence from the Ottoman State is important. History textbooks have served as tools for transmitting the ideologies of nation-states to future generations since the 19th century. The impact of political ideologies in the preparation of these textbooks is undeniable. In the case of Albanian history textbooks, the portrayal of Türks has played a significant role in shaping the country's historical narrative. This study examines the image of Türks in Histori 10, Histori 11, and Histori 12, which were published in 2016 and are currently used in high school history classes for grades 10, 11, and 12 in Albania. Using a descriptive survey model common in social sciences, the study explores the topics related to Turkish history and how these topics are presented to students. It also analyzes how events and facts from Turkish history are understood by students through the use of questions and supplementary materials (e.g., reading passages and visuals). Key events such as Skanderbeg's resistance against the Ottomans, Ottoman administrative policies in Albania, and the country's independence process are emphasized, shedding light on how Ottoman history is portrayed in these textbooks.

Research Article

Keywords:

Albania, history textbook,
Turkish image

Received: 13.09.2024

Accepted: 3.12.2024

Published: Early Release

Corresponding Author Ahmet Tuna SÜRENOĞLU (atunasurenoglu@gmail.com)

To Cite This Article Sürenoğlu, A.T. & Öztaş, S. (2025). The image of Türk in Albanian high school history textbooks. *Turkish History Education Journal*, [Early Release]. <https://doi.org/10.17497/tuhed.1549807>

Introduction

The historiography, represented by its earliest known figure Herodotus (4th century BC), began in Ancient Greece and has persisted until today. The initial examples of history writing were exclusive to Ancient Greece, where Herodotus developed his narrative approach based on oral traditions (Demir, 2005: 60-63). This style of history writing influenced the decisions of rulers and contributed to the establishment of state traditions. Herodotus was followed by Thucydides, and subsequently, history writing evolved with different approaches in various nations up until the French Revolution. Leopold von Ranke's belief that "there is no history except universal history" led to the development of document-based historiography, giving rise to the concept of universal history (Şanbey, 1960: 273-289; Keskin, 2008: 353-362).

When examining textbooks, it is evident that in the 19th century, history education was structured to cultivate "citizens suitable for the nation" to ensure the political legitimacy of nation-states (Şimşek, 2018: iv-v). This concept of constructing the "suitable citizen" in history education developed and took shape during the 19th century. From this perspective, the concept of "the other" became a fundamental basis for the formation of each nation's character, and this sometimes resulted in the construction of national viewpoints through distorted or false stereotypes. These national viewpoints became the culture of those who later came to power, shaping their educational programs accordingly. To eliminate these stereotypes and prevent the construction of the "other," systematic efforts were undertaken under the auspices of UNESCO to continue working on textbooks. At the core of these efforts lies the concept of "image."

Imagology emerged in the 1950s in France and has since become a discipline that specifically studies how cultural images are produced, perceived, and transmitted. Looking at the etymological roots of the term, we find that the word "image" derives from the Latin "imago," evolving through various linguistic transformations to ultimately mean "picture" or "visual representation." However, it is important to draw a critical distinction here: while the verbs "look" and "see" are often used interchangeably in everyday language, they differ significantly in terms of depth of meaning. "Looking" refers to a superficial perception, while "seeing" involves a deeper understanding and comprehension process. In this context, imagology not only addresses the superficial appearance of images but also explores the underlying meanings. If an image is not "seen" properly and is merely perceived at a surface level, it is likely that historical events and social structures will be misinterpreted. The creation and correct understanding of images are vital for constructing a healthy historical perspective. Especially when the ideological or cultural background of an image is overlooked, the distortion of history and the production of alternative narratives and myths becomes inevitable. In this regard, Öztürk (2018) emphasizes that images have deep impacts on historical reality, and if images are not properly analyzed, societal memory can be misled. Öztürk argues that images should be studied not only as aesthetic elements but also in social and historical terms, thus offering an interdisciplinary perspective on imagology.

In short, humans differentiate, package, and communicate potential, perception-based, and produced information through images. In this context, I understand the categorization, differentiation, questioning of relationships and essences, and the promotion and definitions of knowledge in the imaginal realm as a new disciplinary issue, which I refer to as "Imagology". (Öztürk, 2018: 22)

Öztürk's definition can be considered as the ontological foundation of imagology, as he introduces a methodology by addressing the Imagist Epistemology approach from various perspectives. However, contrary to Öztürk's proposed methodology, Logvinov views imagology

as a research method within the social sciences (Logvinov, 2003: 204). On the other hand, Soenen regards it as a part of the sciences, seen from the perspective of other academic disciplines (Soenen, 1997: 125-138).

The term image is defined by the Turkish Language Association as "general appearance, impression, and image." However, in Turkish, this term also has a broad usage within the realms of science and art. The focus here will be specifically on the term "imaj" (image), as it can be defined as an "image" created by the combination of various pieces of information. In this context, the evaluation of information obtained from natural relationships, cultural life, certain prejudices, and propaganda is of significant importance (Tolongüç, 1992: 11-12). The word imaj derives from the Latin term *imagos* (illusory appearance) and carries different meanings in Turkish. According to the Turkish Language Association dictionary, it is first defined as something that is conceived in the mind and desired to be realized, such as a dream or vision. Secondly, it is used to refer to general appearance and impression (Özsüer, 2012: 269-309). From the perspective of psychology, an image is defined as the mental reflection of an object perceived by the sensory organs, appearing in consciousness without external sensory stimuli, referring to objects and events that emerge in consciousness (Şimşek, 2018: 3-12).

History textbooks have been among the tools used since the 19th century to transmit the ideologies of nation-states to future generations. Viewed from this perspective, history education not only bridges the past and the present but also plays a crucial role in citizenship education and cultural transmission (Demircioğlu, 2008: 83). The influence of political ideologies in the preparation of history textbooks is undeniable. In this context, the image of the Türk in Albanian history textbooks has played an important role in the country's historical narrative. Indeed, the Ottoman State, a Balkan state, ruled the Balkan region for centuries. The study of the image of the Türk in the history books of the Balkan states that gained independence from the Ottoman State is therefore of great significance. This study examines the image of the Türk in the *Histori 10*, *Histori 11*, and *Histori 12* history textbooks, published in 2016 and currently used in Albanian high school history courses for the 10th, 11th, and 12th grades. History lessons in Albania start from the sixth grade of primary education. According to the curriculum set by the Albanian Ministry of Education and Sports, books are prepared by various publishing houses in Albania. The selection of books is left to the discretion of schools. However, Albas School Publications (Botime Shkollore Albas) is the most widely used publisher of Albanian language textbooks for history lessons in schools across Albania, Kosovo, and North Macedonia.

Although there are studies in the literature regarding the image of the Türk in history textbooks worldwide (Şimşek, 2018), there are also studies examining the history textbooks of Balkan and Black Sea countries (Hacısalıhoğlu, 2020). Additionally, there are studies on the image of the Türk in textbooks from Balkan countries (Batan, 2011; Biljali, 2007; Gatina, 2009; Gökdem, 2010; Kiran, 2014; Maharramova Cengiz, 2016; Muhasilović, 2015; Özsüer, 2018; Tuncer, 2012; Ulubaş, 2009; Yıldız, 2008; Zunic, 2008). In relation to the image of the Türk in Albanian history textbooks, studies by Jazexhi (2009) and Bilmez (2020) can be found. Jazexhi examined the history textbooks at the general high school (gymnasium) level published by Librit Shkollor and Media Print publishing houses between 2000 and 2006. Bilmez (2020), in his study, examined the history textbooks for middle and high school levels published by Albas Publishing between 2005 and 2011. This relevant study was carried out as part of the TÜBİTAK 1001 Project between 2011 and 2014 under the project titled "The Image of the Ottoman Türk in Contemporary History Textbooks in the Balkans and the Black Sea Countries," and was published as part of the project output. This research, however, offers a current perspective by

examining the Histori 10, Histori 11, and Histori 12 history textbooks, first published in 2016 by ALBAS Publishing and still used in Albanian high schools today.

Method

Research Method and Design

This research examines the image of the Türk in Albanian high school history textbooks. The study is designed qualitatively, and the descriptive survey model has been employed. Descriptive surveys are conducted on large groups. According to Karakaya, the descriptive survey model aims to “investigate the phenomenon as it is and determine the existing situation” (Karakaya, 2012: 66). In this research, history textbooks used in Albanian high schools from 2016 to the present have been analyzed to provide a current perspective.

Data Collection Tools

For data collection, document analysis has been used as the method in this study. Document analysis is employed systematically to examine and evaluate documents obtained from both printed and electronic materials. According to Özkan (2023: 3), document analysis involves not only summarizing or explaining a document related to the research topic, but also analyzing its content, often exploring the message, intent, and motivation intended in the document within a specific historical or contemporary context.

In this regard, the relevant high school history textbooks in Albania were obtained from the respective publishing houses and analyzed within the framework of document analysis. The analyzed history textbooks are listed in Table 1. This study, conducted through textbook analysis, does not require ethical approval.

Table 1

Analyzed History Textbooks

Book Title	Author(s)	Year	Publisher	Place of Publication
Histori 10	Menduh Dërguti & Tomi Treska	2016	Albas	Tirana
Histori 11	M. Dërguti, F. Duka, L. Dushku, S. Boçi	2017	Albas	Tirana
Histori 12 (Elective)	M. Dërguti, S. Çunga, D. Egro, P. Teli, L. Dushku, S. Boçi	2018	Albas	Tirana

Analysis of Data

In this research, descriptive analysis was used to analyze the data obtained. The aim of descriptive analysis is to present the data not simply by direct presentation but by categorizing and interpreting it. Therefore, in this study, the high school history textbooks were examined separately by grade level.

Results

The Image of the Türk in Histori 10 (10th Grade Level) History Textbook

The Histori 10 history textbook published by Albas Publishing consists of six themes (Derguti, M., Treska, T., & Egro, D., 2016: 4-5). These themes are as follows:

- Ancient Greek and Roman Civilizations
- Powerful Civilizations in the Middle Ages

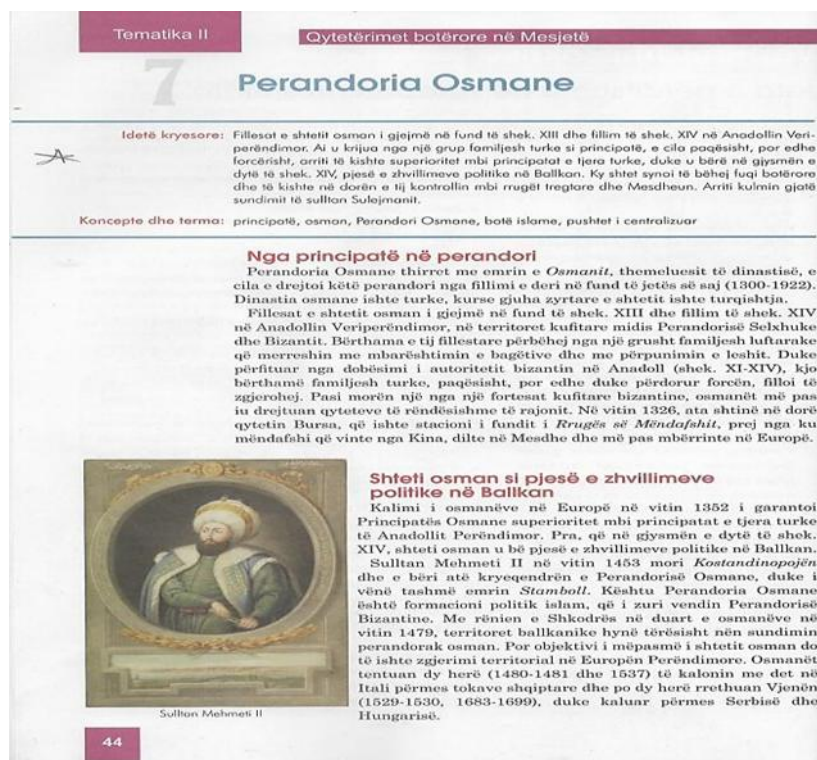
- Civilizations at the Dawn of Modern History
- The End of Major Changes
- The Age of Major Uprisings
- Contemporary Civilizations (1945–Present)

In the textbook, the image of the Türk first appears under the theme Powerful Civilizations in the Middle Ages. While general information about civilizations is provided, information about the Ottoman State is also included. In addition, it is mentioned that the Türks began to enter Anatolia during the Crusades after the Battle of Manzikert in 1071, and it is noted that the Byzantine Empire requested help from Europe (Derguti, M., et al., 2016: 44). Furthermore, a paragraph is dedicated to the collapse of the Byzantine Empire, stating that the Fall of Constantinople marked the end of the Byzantine Empire (Derguti, M., et al., 2016: 28).

When discussing the relationship between Arab-Islamic and European civilizations, the Crusades are addressed. Under the subheading of the Crusades, it is mentioned that the Turks advanced into the interior of Europe and that during the Ottoman State period, they crossed into the Balkan territories. In this context, it is stated that Europeans now aimed to protect Constantinople instead of Jerusalem. The Ottoman State is presented with the idea that the Crusades remained the greatest fear for Europeans (Derguti, M., et al., 2016: 28).

Figure 1

Subheading of the Ottoman State in the Albanian 10th Grade History Textbook

The conquest of Constantinople is presented as a significant event that enhanced the prestige of the Ottoman State, with the goal being the leadership of Islam. During the reign of Sultan Selim I, the Ottoman State's dominance over Islamic lands is highlighted, and the Ottoman State is described as the last great empire of the Islamic world.

Under the subheading "Social Organization," the reign of Sultan Suleiman the Magnificent is depicted as the pinnacle of the empire. During this period, society is divided into two classes: the first class consists of soldiers, and the second class is the raja (subject

people). The soldiers are described as receiving salaries from the state but not engaging in productive activities. The raja class, on the other hand, consists of the large population that pays taxes, including both rural and urban dwellers. It is noted that both Muslims and non-Muslims are part of this group.

In the section on state revenue, after mentioning the Ottoman State's expansion across three continents, it is explained that the smallest unit paying taxes is the nuclear family. The taxation system is said to be the same for all citizens, with the exception that non-Muslims pay one additional tax. The cizye (poll tax) is described as a tax collected from men over the age of 15, who were exempt from military service.

In the section on other religions, it is pointed out that after the conquest of Constantinople, the Ottoman State protected institutions such as the Orthodox Patriarchate, the Armenian Patriarchate, and the Jewish rabbinate, and this protection is considered one of the reasons for the Empire's long lifespan.

In the 10th grade textbook, the portrayal of the Ottoman State is primarily found in the third theme. Under the title "The Ottoman Empire in the Balkans," it is stated that the Ottoman State first entered the Balkans in 1352 by capturing the Gallipoli Fortress. The Martisa (Chirmen) and Kosovo battles of June 15, 1389 are discussed, and the Ottoman State's dominance over the Balkans for centuries is explained. The death of Serbian King Stefan Dušan is presented as the reason for solidifying this dominance during the classical period. The conquest of Edirne in 1361 is mentioned as a key strategic move in strengthening Ottoman rule in the Balkans, and the capture of the Via Egnatia route is noted. After Dušan's death, independent states formed in the Balkans are shown on the map.

Figure 2

Balkan Map of 1355

During the section on the "Anti-Ottoman Coalition and the Battle of Kosovo (1389)", it is mentioned that after the Battle of Çirmen, there were two options for the Ottoman State in the Balkans: to submit or to fight. In support of this narrative, an illustration is included, depicting the death of Sultan Murad I (Derguti, M., et al., 2016: 63).

Figure 3

Depiction of the First Battle of Kosovo

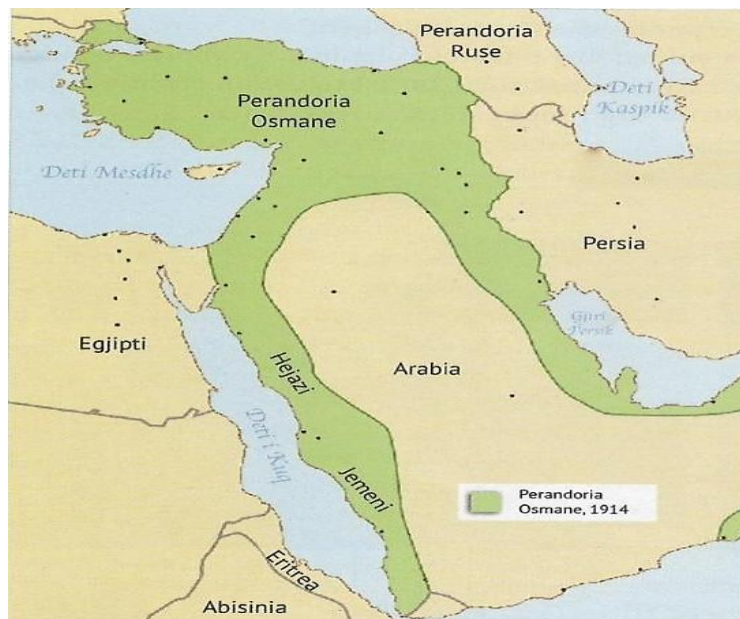
After the depictions of the Battle of Kosovo, the book discusses the Ottoman State's bureaucracy, explaining the administrative and regional organization, where the Beys in the sancaks (provinces) were placed under the command of the Balkans Beylerbeyi (the governor of the Balkans) during wartime. The Beylerbeyi was also given the title of the supreme commander. The importance of the Balkans to the Ottoman State is emphasized in the book, along with the assertion that the belief in a violent Islamization policy being pursued by the Ottoman State is wrong. The book states that if the Ottomans had tried to forcefully Islamize the region, it would have been impossible to maintain social stability.

In the fifth unit of the book, the topic "Türkiye: The Establishment of a Secular National State" is discussed. This section is a chronological continuation of the previous discussions on Turkish history. It is noted that during World War I, the Turkish people resisted not only the occupation of Anatolia by the Great Powers but also the monarchy. Following this, the book covers the declaration of the Republic on October 29, 1923, and emphasizes that Mustafa Kemal later took the surname Atatürk. The book states that through the reforms of Mustafa Kemal Atatürk, the Turkish state became Europeanized. The topic is examined under three subheadings: "The Ottoman Empire During World War I," "Atatürk and the Struggle for the Liberation of Anatolia," and "Reforms for the Europeanization of the Turkish Nation-State."

Under the subheading "The Ottoman Empire During World War I," it is mentioned that the Ottoman army fought heroically in the Gallipoli Campaign, preventing the British fleet from entering Istanbul, with Mustafa Kemal Atatürk leading the campaign. Visual representations of the Ottoman State's territories during World War I are included in the section discussing occupations.

Figure 4

Map Showing the Borders of the Ottoman State in 1914 in the Albania 10th Grade History Textbook

In the section titled "Atatürk and the Struggle for the Liberation of Anatolia," the difficult circumstances faced by Anatolia due to occupation are described. Additionally, it is mentioned that Sultan Mehmed VI appointed Mustafa Kemal Atatürk as an inspector of the Third Army to restore order. It is stated that Mustafa Kemal Atatürk, after leading the National Struggle, ended the Ottoman Sultanate with the signing of the Lausanne Treaty (November 20, 1922-July 24, 1923) following the events of May 19, 1919, when he arrived in Samsun.

In the section "Reforms for the Europeanization of the Turkish Nation-State," Atatürk's principles and reforms are discussed, highlighting the replacement of symbols of Islam with those of European civilization. The content in this section is supported by a portrait of Mustafa Kemal Atatürk, and a dictionary activity is included explaining terms such as "Abolition" and "Anatolia" (Derguti, M., et al., 2016: 133).

Figure 5

Mustafa Kemal Atatürk

Histori 11 (11th Grade History Textbook) and the Image of the Türks

The 11th grade history textbook published by Albas includes six themes (Derguti, M., Dushku, L., Duka, F., & Boçi, S., 2017: 4-5). These themes are:

- Ancestors of Albanians in the Ancient Age
- Albanians in the Middle Ages (Approximately 5th to 15th centuries)
- Albanians from the Late 14th Century to the Early 20th Century
- The Struggles of the Albanian Independent State (1912-1939)
- Albanians and World War II (1939-1944)
- Albania Under Communist Regime (1944-1990)
- The Fall of the Communist Regime and the Victory of Democracy

The first mention of the Turkish image in the 11th grade textbook appears under the topic “The Arrival of the Ottomans in the Balkans. The Balkan-Albanian Dream,” which is part of the theme “Albanians from the Late 14th Century to the Early 20th Century.” The section includes a timeline, key terms, and a glossary, providing a historical context with important events listed on the timeline.

In the section titled “The Resistance of Albanians Against the Ottomans and the Diplomacy of Skanderbeg’s State,” the textbook discusses Skanderbeg (Gjergj Kastrioti-Skenderbeu) and his resistance against the Ottoman State after the Assembly of Lezha. The textbook also highlights the failure of Sultan Murad II and Sultan Mehmed II's attempts to conquer Albania, noting that Skanderbeg’s death on January 17, 1468, marked the end of Albanian resistance against the Ottomans (Derguti, M., et al., 2017: 55-56).

In Albanian political history, Skanderbeg is recognized as a prominent figure, and the term “state” is closely associated with his era. The support Skanderbeg received from Christianity, Western civilization, and the Vatican is emphasized, and his international relations and vassal agreements are mentioned. His importance is linked to his role in halting the Ottoman State’s expansion into Western Europe.

In Albanian political history, Skanderbeg (Gjergj Kastrioti-Skenderbeu) is recognized as a prominent leader, and his era has been associated with the term “state.” This association emphasizes Skanderbeg’s role as a unifying figure and a symbol of resistance. His international relations are highlighted, indicating that he was supported by Western Christian powers, particularly the Vatican, which provided both financial and moral support to Skanderbeg. This external assistance was formalized through various treaties and vassal agreements, illustrating the complex diplomatic network Skanderbeg established.

The textbook notes that the term “state” as applied to Skanderbeg’s rule can be contrasted with the concept of “freedom,” which reflects a deeper political sentiment. The idea that the Ottoman State’s presence in the region is perceived as an “occupation” ties into this narrative, illustrating the view that the Ottoman conquest was seen as an external imposition that challenged local autonomy. Skanderbeg's importance, as stated in the text, lies in his role in halting the Ottoman State's expansion into Western Europe, cementing his legacy as a defender of regional independence and a significant figure in Albanian history.

Under the topic “Characteristics of Economic Development,” the book explains that, similar to other conquered regions, Albania was subjected to the timar system under Ottoman rule. Terms such as has, zeamet, and timar, referring to different types of land grants, are used to explain the system. Additionally, the tax system in the Ottoman State, including examples like baş vergisi (head tax), is described, with kan vergisi (blood tax) mentioned as a reminder of the practice of recruiting janissaries in the Balkans. The kan vergisi was a unique tax system

through which young male children were collected to form the elite janissary corps, illustrating how the Ottomans maintained control over the region's population and military structure (Derguti, M., et al., 2017: 62).

Under the topic “Characteristics of the National Renaissance and the Political Program of the Albanian Renaissance,” the textbook incorporates the poem “O moj Shqypini” (translated as “Oh my Albanian!”) by Vasa Pasha to emphasize the importance of the Renaissance in fostering awareness and unity among Albanians. This inclusion encourages students to engage with the historical context of the Albanian Renaissance and reflect on how it influenced national consciousness.

The poem serves as a poignant example of how cultural and national movements can be mobilized through literature to evoke a sense of identity and solidarity. In this case, Vasa Pasha's work expresses both pride and a call to action, resonating with the desire for national independence and self-determination that characterized the Albanian Renaissance. This movement was pivotal in awakening cultural and linguistic consciousness, promoting the use of the Albanian language, and laying the groundwork for future nationalist efforts.

By presenting this poem, the textbook aims to illustrate how literature and artistic expression were not only vehicles for preserving cultural heritage but also tools for political and social change. Students are invited to discuss the significance of such works in shaping collective identity and the broader movement toward independence and unity among the Albanian people (Derguti, M., et al., 2017: 69).

Shall we be separated from this beloved mother?

Shall strangers step on it?

No, no! No one wants this.

This black page, which everyone fears!

Before Albania disappears like this.

Let me have courage with a rifle in my hand!

Rise, Albanians, wake up from your sleep,

Embrace each other like a safe brother,

And do not look at the church or the mosque:

The religion of Albanians is Albanianism! (Derguti, M., et al., 2017: 69)

Under the "Renaissance Character" topic, the national liberation movement's outbreak is grounded, with the ultimate goal of the reforms carried out by the Ottoman State being the liberation from the Ottoman State itself. As is known, Renaissance means rebirth. The term "Renaissance" is used in this context to represent the rebirth of Albania. The aim of the Renaissance in Albania is stated to be the awakening of cultural consciousness in the Albanian language and the pursuit of perfection. This narrative suggests that the Renaissance is synonymous with the Albanian National Movement.

Under the subtitle "A New Step in Education and Cultural Developments," Albanian educational and cultural activities in Istanbul are discussed. The acceptance of the alphabet compiled by Sami Fraşheri is explained, and his activities related to the Albanian language are highlighted. The acceptance of the alphabet is considered a step toward the development of scientific and literary works, and it is also stated that the opening of Albanian schools became possible. Based on this information, it is noted that in Albania, Turkish schools, Greek schools

for Orthodox Christians, and Italian schools for Catholics were opened. It is also mentioned that Albanian language education was secretly provided in these schools by patriotic Albanian teachers. By the 1880s, with the mediation of Naim and Sami Fraşheri, permission to open Albanian-language schools was granted, and both boys' and girls' schools were established.

At the end of the topic, in the "Test Your Knowledge" section, the discussion prompt asks: "Carefully read the explanation by Gjerasim Qiriazhi and analyze the situation in Albania on the eve of the opening of the Vashava School in Korça. Evaluate the importance of education in the mother tongue." The following sentences are also included:

Our country is experiencing a period of stagnation due to Turkish oppression. Our people are hardworking and tireless, but in this current regime, what good are these virtues? All the money is taken from us through taxes, and we get nothing in return. Almost no roads exist, and the lack of good roads makes transportation difficult, hindering trade... As a result, poverty reigns in the country, and because we are not allowed to have our own schools, ignorance is everywhere. (Derguti, M., et al., 2017: 80)

Figure 6

The First Albanian School in Korça

Here, the Türks are described as perpetrators of oppression. While the hardworking nature of the Albanian people is mentioned, it is emphasized that such characteristics are disregarded due to the current regime. Examples of this include the lack of infrastructural development and education. Additionally, the inclusion of biography may have been done to inspire admiration for great individuals among the students (Öztaş, 2018: 30).

Türkish Image in the Histori 12 (12th Grade Level) Elective History Textbook

The 12th grade History course is taught as an elective in Albania. The Histori 12 textbook by Albas Publishing differs in design from the mandatory 10th and 11th-grade Histori textbooks (Derguti, M., Dusku, L., Çunga, S., Egro, D., Teli, P., & Boçi, S., 2018: 4-7). The book consists of five themes, which are:

- History and the Historian
- Antiquity
- The Middle Ages (4th - 14th centuries)
- Modern History (15th - early 20th century)
- Contemporary Period (1919 - present)

It is well known that the Türks have existed not only in a specific time period but have continuously survived from the cultural centers of Central Asia to the present day. The history of the Türks, starting from the Huns, has manifested not only in Central Asia but also in Europe. During the Migration of Peoples, it is known that the Huns, under the leadership of Balamir, organized in Europe and founded the European Hun State. The book mentions that the European Hun State experienced its brightest period during the reign of Attila. It is also stated in the Middle Ages theme that Attila exerted pressure on the Roman Empire and plundered Rome. The book includes a depiction of Attila as well (Derguti et al., 2018: 68-69).

Under the subheading "Ottoman Occupation, Byzantine and Balkan Aristocracy," it is stated that the Ottoman State took advantage of the fragmentation of the Serbian Kingdom, completing the conquest of Edirne in 1361. It is mentioned that Edirne served as a base in the Balkans, and from this, the Ottoman State's Balkan conquests are discussed. From the perspective of Albania, it is noted that the society was divided into two parts: one consisting of those who attempted to rebel against the Ottoman State, and the other made up of Albanian nobles who joined the Ottomans. The second group, led by figures like Isa Pasha, is further identified as the first core of Islamized Albanian nobles.

Under the subheading "The 1443-1444 Crisis and Gjerg Kastrioti Skanderbeg's Return," it is mentioned that after the definitive conquest of Thessalonica, a council was convened in Florence against the Ottoman State, which ultimately led to the Battle of Varna. In this context, it is stated that Skanderbeg returned to his ancestral homeland. Notably, the term "Constantinople" is used instead of "Istanbul" in the text (Derguti, M., et al., 2018: 115-116).

Figure 7

Skanderbeg's Return to Krujë

Under the subtitle "The Fall of Constantinople (May 29, 1453)," it is stated that Constantinople was brought under the control of the Ottoman State on May 29, 1453, and that the Ottoman State rose on the ruins of the Eastern Roman Empire. It is also mentioned that this event posed an obstacle to Skanderbeg.

Figure 8

Sultan Mehmed's Entry into Constantinople

Hyrja e Sulltan Mehmetit në Kostantinopojë.

The use of the terms "occupation" and "invasion" in the concluding questions of the section clearly reveals that the portrayal of the Ottoman State's conquest activities is framed as an occupation in these narratives.

Under the heading "Islamization of Albanians," the subheading "Islamization of the Albanian Aristocracy" discusses the spread of Islam in Albanian lands. It is stated that, despite the power of the Ottoman State, the empire did not implement a policy of forced Islamization. However, it is mentioned that the Albanian aristocracy had to convert to Islam in order to take positions in the state apparatus. In this context, three options are presented for the Albanian aristocracy:

- Integrate into the Ottoman state system,
- Abandon their property and emigrate,
- Resist through war.

The narrative illustrates how the aristocracy played a role in the state's administration, with examples of the *devşirme* system and its services in the Ottoman State. Under the subheading "Islamization of the Region," it is noted that following the conquest, the construction of mosques became part of the Islamic tradition, and the landscape of the city of Tirana changed as a result.

Under the heading "Fundamental Documents of Albanian Nationalism," the process of the creation of a nation-state in Albania in the 19th century is discussed. In the subheading "Pashko Vasa: The Truth about Albania and the Albanians," Pashko Vasa is presented as an intellectual who adapted European ideas to the Ottoman and Albanian realities. His historical work, *E vërteta për Shqipërinë dhe shqiptarët* ("The Truth About Albania and the Albanians"), is examined. In the subheading "Sami Frashëri: What Was Albania, What Is It, and What Will It Be? (Bucharest, 1899)," the historical work *Shqipëria ç'ka qënë, ç'është e ç'do të bëhet* by Sami Frashëri is discussed. In this context, Albanian doctrines are debated, emphasizing the importance of these two works in the formation of the nation-state. While discussing Frashëri's work, it is also mentioned that he adopted a harsh stance against the Ottoman State.

The heading "Russia and the Serbian Uprising (Pan Slavism). The Greek Uprising (Orthodox Alliance)" deals with the separatist movements the Ottoman State faced in the 19th

century in the Balkans. Under the subheading "Russia's Pan-Slavic Policy in the Balkans and the Serbian Uprising," Russia's activities in the Serbian uprising and the Serbian independence are discussed. Under the subheading "Russia's Orthodox Policy in the Balkans and the Greek Uprising," the Greek revolt is explained. This event is described as eventually turning into a conflict between Christians and Muslims, and the separation of the Rum (Greek) population from the Ottoman State is portrayed as a shock, marking the beginning of the empire's decline in the Balkans (Derguti, M., et al., 2018: 157).

Under the heading "The Russian Threat in the Balkans, the Ottoman State, and the Berlin Congress," the terms Pan-Slavism and Pan-Orthodoxy are addressed, with a discussion on Bulgaria's activities under Ottoman protection and the separation from the Istanbul Patriarchate. The process in the context of the Eastern Crisis is examined, concluding with the intervention of the Great Powers following the spark of the Bosnian-Herzegovinian crisis. The subheading "From the Treaty of Saint-Stephen (March 1878) to the Berlin Congress (June 1878)" begins with the Russo-Turkish War of 1877-78, noting that Russia reached the outskirts of Istanbul, where the Treaty of Saint-Stephen was signed. Following this, the revision of this treaty, which was unfavorable to the Great Powers, is mentioned, supported by the Berlin Congress and a map of the region.

In the section titled "Albanian Response: The Albanian Prizren League," under the subheading "Efforts to Internationalize the Albanian Cause," it is stated that during the Berlin Congress, Albanian nationalists sent a memorandum to the congress, thereby making the Albanian issue no longer an internal matter of the Ottoman State but an international issue. The efforts of Albanian leaders to promote this cause on the international stage are discussed. Under the subheading "Organization and Political Activities of the Prizren League," the political divisions among the Albanians during the formation of the Prizren League are presented in a list format. The "Division of Albanian Lands: Division of Ulcinj and the Surrounding Areas of Tivari" explains the partition of Albanian lands. In the deepened knowledge section, an excerpt from the Albanian Academy of Sciences is included, quoting the National Renaissance of Albania, emphasizing that Albanians were not Turks, with the aim of instilling national consciousness.

Under the topic "Balkan Wars and the Independence of Albania," in the subheading "The First Balkan War (October 8, 1912)," it is noted that the alliance formed in the Balkans aimed to prevent the independence of Albania, and the process of Albania's establishment during the First Balkan War is described. In the subheading "Albanian Independence Declaration (November 28, 1912)," it is stated that Ismail Qemali was the head of the parliament, with a focus on the declaration of Albania's independence and the intention to protect Albania's territories. In the subheading "The Second Balkan War (June 29, 1913) and the New Albanian State," it is mentioned that the Ottomans were expelled from the Balkans. The internal conflicts of the Balkan states during this period are also highlighted, and it is noted that Edirne and parts of Thrace remained under Ottoman control, while Albania's process of gaining international recognition is discussed.

In the "practical action" section at the end of the chapter in the 12th grade Elective History textbook of Albania, students are assigned project and performance tasks. The first assignment of the relevant unit is a research topic titled "The Aspects of the Economic Life of Albanians According to Ottoman Law in the 15th and 16th Centuries." The learning outcome aims to define the characteristics of Ottoman laws and describe the economic conditions of the Albanians. The activity is conducted using the class discussion method, with 2 hours allocated for it. As literature, students are directed to works published by the Tirana Institute, and a reading piece on the Ottoman tax system and its effects in Albania is provided. In terms of visuals, images of a legal code document, the Ottoman Register Book, and a portrait of

Sultan Suleiman the Magnificent are included. As can be seen from the assignment given to the students, historical figures are effective in the formation of national identity both in our country and in the Albanian history textbooks we analyzed (Dere & Ülker, 2022).

Figure 9

The Code of Shkodra from the second half of the 16th century (Left), The Register Book of the Vlora Sanjak from the year 1520 (Middle), and Sultan Suleiman I, known as "Kanuni" (Right)

Conclusion

In this study, which examines the image of the Turks in Albanian high school history textbooks, textbooks for grades 10, 11, and 12 were analyzed. In grades 10 and 11, the history lessons, which are compulsory, place more emphasis on the Turks, especially in the context of the Ottoman State.

While studies on the education systems and textbooks of Balkan countries have increased in recent years, there has been insufficient research on the Albanian case. According to Jazexhi (2009), the discourse in Albanian textbooks portrays the Ottoman State as "invaders" and religion as an "invading religion." During the communist period in Albania, these discourses were amplified, and despite the ban on religions, Islam was viewed with greater aversion due to its association with the Turks. This can be considered as proof that the Turkish identity in the Balkans has been strongly associated with the Muslim identity. In Bilmez's (2020) study, the "invader" image of the Turks is also continued. This study also confirms that the "invader" image of the Turks persists.

In the 10th-grade history textbook, the existence of the Ottoman State is presented chronologically. While social, cultural, and religious aspects of the Ottoman expansion into the Balkans are discussed, it is emphasized that the policy of Islamization was not oppressive. By the 19th century, the effects of the French Revolution are covered, and separatist uprisings in the Ottoman State are mentioned. The founding of the Turkish Republic is briefly mentioned, and a portrait of Mustafa Kemal Atatürk is included. Looking at the visuals used in the 10th-grade textbook, historical figures like Sultan Mehmed the Conqueror and Suleiman the Magnificent are included, and maps are frequently used.

In Jazexhi's (2009) study, the Albanian textbooks (Historia 4) mention that the person who killed Sultan Murad I in the Battle of Kosovo was an Albanian, but no such information was

found in the textbooks analyzed in this study. The visual titled Skanderbeg's Return to Kruja was present in both Jazexhi's study and the textbooks being analyzed. In Jazexhi's study, terms like "cruel" and "destructive" were used for the Turks, but such terms were not found in the current high school history textbooks. Mustafa Kemal Atatürk is portrayed sympathetically, a representation that remains consistent in today's textbooks (Jazexhi, 2009: 78, 88).

Looking at the 11th-grade history textbook, terms like "anti-Ottoman resistance" stand out. Along with these, Turkish terms such as *defter* (register) and *Rumeli* (Ottoman Balkans) are also highlighted as key terms. The relations between Skanderbeg and the Ottoman State are discussed, and Skanderbeg's resistance to the Ottoman State is emphasized. The textbook also covers the *paşaliks* that were organized in Albania from the 18th century onward. The narrative of the Albanian Renaissance and the country's independence process is supported with examples from literature and various disciplines. After the Tanzimat period, the book gives extensive coverage to the history of education, and some quotes describe the Turks as oppressive. When examining the visuals in the book, it is noted that depictions and maps are frequently included.

In Jazexhi's (2009) study of *Historia 3* and *Historia 4* textbooks, the Tanzimat period is described as a new period of occupation, and Tanzimat officials are said to have used a language of violence. However, such claims are not present in the contemporary high school history textbooks. The idea that rifles and pens would shape Albania's national consciousness and lead to its independence is quite evident (Jazexhi, 2009: 82).

In the 12th-grade elective history textbook, the image of the Turks includes references to Attila the Hun, and the establishment of the Ottoman State is once again discussed under the title "Ottoman occupation." In the section on the relations between Skanderbeg and the Ottoman State, the visual Skanderbeg's Return to Kruja and the depiction of Sultan Mehmed's entrance into Istanbul are noted to have similarities. Another feature of the 12th-grade textbook is its inclusion of primary sources and historical documents. The social life influenced by the Ottoman State in Albania is discussed, and the chronological presentation of the *paşaliks* is included. The textbook also compares Albania's independence process with the Serbian and Greek independence movements. The 93 War, one of the most important wars for the Ottoman State in the 19th century, is covered in detail. The textbook's project assignments, which are also based on documents, are particularly noteworthy.

The Albanian nationalist movement has been a subject covered at all levels of education in Albania. Both the textbooks analyzed in this study and the ones examined by Bilmez (2020) have an extensive narrative from the Prizren League through to 1908.

The problematic images and the portrayal of the Turks as "invaders" in this study align with findings from other studies of history textbooks. The process of nation-state formation, which began in the 18th century, led to some extreme interpretations in the political systems of certain countries. Albania serves as a unique example in this regard. The recent studies on imagery in textbooks are promising and will help establish an objective understanding of the past. History education presented impartially and multidimensionally, with emphasis on the cultural, commercial, and diplomatic interactions between the Turkish and Albanian peoples, can help achieve this goal.

Bibliography

- Batan, M. (2011). *İran İslam cumhuriyeti ilk ve ortaöğretim ders kitaplarında Türkler ve Türk imajı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Bilmez, B. (2020). Arnavutluk güncel tarih ders kitaplarında Osmanlı-Türk imajı. M. Hacısalihioğlu (Ed.), *Balkan ve Karadeniz ülkelerinde güncel tarih ders kitaplarında Osmanlı-Türk imajı içinde* (ss. 287-350). Yıldız Teknik Üniversitesi Balkan ve Karadeniz Araştırmaları Merkezi (BALKAR).
- Demir, M. (2005). Eskiçağ tarih yazıcılığında Herodotos' un yeri ve önemi. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, (20), 2.
- Demircioğlu, İ. H., & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6, 69-88.
- Dere, İ., & Ülker, A.B. (2022). Lise Tarih Ders Kitaplarında Tarihi Şahsiyetler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(1), 921-956. <https://doi.org/10.17152/gefad.925359>
- Dërguti, M., Treska, T., & Egro D. (2016). *Histori 10*. Albas.
- Dërguti, M., Duka, F., Dushku, L., & Boçi, S. (2017). *Histori 11*. Albas.
- Dërguti, M., Çunga, S., Egro, D., Teli, P., Dushku, L., & Boçi, S. (2018). *Histori me zgjedhje 12*. Albas.
- Gatina, V. (2009). *Rus tarih ders kitaplarında Osmanlı/Türk imgesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Gökdem, Z. B. (2010). *Suudi Arabistan ders kitaplarında Osmanlı/Türk imgesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Hacısalihioğlu, M. (2020). *Balkan ve Karadeniz Ülkelerinde Güncel Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı/Türk İmajı*. İstanbul: Balkar.
- Jazexhi, O. (2011). Depicting the Enemy: The image of the Turk and the Muslim in Albania's high school textbooks. H. Eren (Ed.), *The Ottoman legacy and the Balkan Muslim communities today* içinde (ss. 69-95). The Balkans Civilisation Centre.
- Karakaya, İ. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Keskin, A. (2008). Post-Modern dünyada modern tarih yapmak üzerine. Uludağ Üniversitesi *Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(15), 353-362.
- Kıran, M. (2014). *Yunan ortaöğretim tarih ders kitaplarında Türk ve Türkiye imajı üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Logvinov, M. I. (2003). Studia imagologica, zwei methodologische ansätze zur komparatistischen imagologie. *Germanistisches Jahrbuch*, GUS, 204.
- Muhasilović, J. (2015). *Bosna Hersek Güncel Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı/Türk İmajı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Öztürk, A. (2018). İmajoloji disiplini bağlamında meta-epistemolojik (arizi-küllü-usul) kritik modeli ve Batı-imeci metodolojinin çıkmazı. *In Proceedings of the 2nd International Symposium on Critical and Analytical Thinking* (p. 22). İstanbul University Congress and Cultural Center.
- Özkan, U. B. (2023). *Eğitim bilimleri için doküman inceleme yöntemi*. Pegem Yayınları.
- Öztaş, S. (2018). Tarih derslerinde bir öğretim materyali: Edebî ürünler. *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (11), 30.
- Safran, M., & Ata, B. (1996). Barışçı tarih öğretimi üzerine çalışmalar; Türkiye'de tarih ders kitaplarında Yunanlılara ilişkin kullanılan dil ve Yunanlılara ilişkin öğrenci görüşleri. Erişim (10.09.2024): <https://dspace.gazi.edu.tr/handle/20.500.12602/191228>

- Şanbey, C. Z. (1960). Leopold Von Ranke tarihçilere yol gösteren bir tarih üstadı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 18(3-4), 273-289.
- Şimşek, A. (2018). *Dünyada Türk imajı: Tarih ders kitaplarındaki durum*. Pegem Yayınları.
- Şimşek, A. (2019). *Tarih Ders Kitaplarında İmajlar*. Pegem Yayınları.
- Soenen, J. (1997). Imagology and translation. N. K. Burçoğlu (Ed.), *Multiculturalism: Identity and otherness* (ss. 125-138). Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Tolongüç, A. (1992). Tanıtım ve imaj. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11-19.
- Tuncer, F.F. (2012). *Kosova tarih ders kitaplarında Osmanlı/Türk imajı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Özsüer, E. (2012). Türk-Yunan ilişkilerinde “biz” ve “öteki” önyargıların dinamikleri. *Avrasya incelemeleri dergisi*, 1(2), 269-309.
- Özsüer, E. (2018). Tarihin resmi ideoloji tarafından tahrifatına bir örnek: Yunanistan. *Turkish History Education Journal*, 7(2), 466-508. <https://doi.org/10.17497/tuhed.456051>
- Ulubaş, M. (2009). *Günümüz Amerikan Tarih Ders Kitaplarında Türk Tarihi ile İlgili Konuların Ele Alınışı Üzerine Bir İnceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Yıldız, N. (2008). *1980-1990 yılları arasında Bulgaristan’da ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okutulan tarih ders kitaplarında Türk ve Osmanlı algısı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosman Paşa Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Zunic, M. (2008). *Hırvatistan’da tarih ders kitaplarında Osmanlı imajı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Ethics Declaration: This study, conducted through textbook analysis, does not require ethical approval.

Statement of Contribution: The authors have contributed equally to the work.

Funding: No external funding was used to support this research.

Conflict-of-Interest Statement: The authors declare that there is no conflict of interest.

Statement of Use of Artificial Intelligence (AI): The authors declares that no generative artificial intelligence of any kind was used in the creation of the texts, images graphs, tables, analysis of data, and identification of relevant literature (sources) in this article.

Copyright and License: © 2025 TUHED. This article is available as open access under the [Creative Commons Attribution CC BY-NC License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). This license allows for the use and distribution of the work in any medium, as long as the original source is appropriately credited, the usage is non-commercial, and no alterations or adaptations are made.

Arnavutluk lise tarih ders kitaplarında Türk imajı

Ahmet Tuna SÜRENOĞLU

 0000-0001-7278-9723, E-posta: atunasurenogl@gmail.com

Sezai ÖZTAŞ

 0000-0002-1742-4200, E-posta: soztas@nku.edu.tr

Kurum: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, ROR ID: <https://ror.org/01a0mk874>

Öz: Devletler, tarih ders kitaplarında ulusal tarih anlayışlarını ön plana çıkarmakta ve genellikle millî tarihlerine ağırlık vermektedir. Ancak coğrafi olarak yakın ve geçmişte aynı devletlerin egemenliği altında yaşamış milletlerin tarihleri arasında önemli ortak noktalar ve benzerlikler bulunmaktadır. Bu ortak tarihi mirası oluşturan en önemli unsurlardan biri, tarih boyunca geniş coğrafyalara hükmetmiş büyük devletlerdir. Bu devletlerden biri de Osmanlı Devleti'dir. Osmanlı Devleti, asırlar boyunca Balkan coğrafyasında hüküm sürmüştür. Bu bağlamda Osmanlı Devleti, Balkan coğrafyasında önemli bir rol oynamış ve bölgenin siyasi, ekonomik ve kültürel yapısını derinden etkilemiştir. Balkan coğrafyasında Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını kazanan Balkan devletlerinin tarih kitaplarında Türk imajının incelenmesi bu bakımdan önem teşkil etmektedir. Tarih ders kitapları ulus-devletlerin ideolojilerini gelecek kuşaklara aktarması açısından XIX. yüzyıldan günümüze kadar kullanılan araçlardandır. Tarih ders kitaplarının hazırlanması aşamasında da siyasi ideolojilerin etkisi de yadsınmaz. Bu bağlamda Arnavutluk tarih ders kitaplarında Türk imajı, ülkenin tarih anlatısında önemli bir rol oynamıştır. Bu çalışmada, 2016 yılında basılmış ve halen Arnavutluk'ta 10, 11, 12. sınıflarda lise tarih derslerinde kullanılan Histori 10, Histori 11 ve Histori 12 ders kitaplarında Türk imajı incelenmiştir. Çalışmada, sosyal bilimlerde sıkça kullanılan betimsel tarama modeli kullanılmış ve ders kitaplarında Türk tarihiyle ilgili hangi konuların ele alındığı, bu konuların öğrencilere nasıl bir imajla sunulduğu incelenmiştir. Ayrıca, ders kitaplarında Türk tarihine ait olayların ve olguların öğrenciler tarafından nasıl kavrandığına dair soruların ve ek materyallerin (okuma parçaları, görseller) kullanımı da analiz edilmiştir. Osmanlı tarihiyle ilgili olarak İskender Bey'in Osmanlı'ya karşı direnişi, Osmanlı'nın Arnavutluk üzerindeki yönetimsel politikaları ve bağımsızlık süreci gibi belirli temel olayların ön plana çıkarıldığı tespit edilmiştir.

Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler:

Arnavutluk, tarih ders kitabı,
Türk imajı

Başvuru Tarihi: 13.09.2024

Kabul Tarihi: 3.12.2024

Yayın Tarihi: Erken Görünüm

Sorumlu Yazar

Atif Formatı

Ahmet Tuna Sürenoğlu (atunasurenogl@gmail.com)

Sürenoğlu, A.T. & Öztaş, S. (2025). Arnavutluk lise tarih ders kitaplarında Türk imajı. *Turkish History Education Journal*, [Erken Görünüm].
<https://doi.org/10.17497/tuhed.1549807>

Giriş

Tarih yazıcılığı bilinen en eski temsilcisi Herodot (MÖ IV. yüzyıl) ile başlamış ve Eski Yunan'dan günümüze kadar ulaşmıştır. İlk örnekleri sadece Eski Yunan'da görülen tarih yazımı, Herodot'un, hikayeci tarih anlayışı sözlü gelenek üzerine metot geliştirmiştir. (Demir, 2005: 60-63). Bu tarih yazımı, hükümdarların alacağı kararlarda etkili olmuş ve devlet geleneklerinin ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Herodotos'un ardını Thukydides takip etmiş ve devamında bölgesel anlamda tarih yazımı ve tarihçilik Fransız İhtilali'ne kadar çeşitli milletlerce farklı anlayışlar geliştirmiştir. Leopold von Ranke'nin "evrensel tarihten başka tarih yazılamaz" anlayışı ile belgeye dayalı tarih yazımının gelişmesi beraberinde evrensel tarih anlayışı ortaya çıkmıştır (Şanbey, 1960: 273-289; Keskin: 353-362).

Ders kitaplarına bakıldığında, XIX. yüzyılda ulus-devletlerin siyasal meşruiyetini sağlamak amacıyla "ulusa uygun vatandaş" yetiştirmek amacıyla kurgulanmıştır (Şimşek, 2018: iv-v) bahsedilen "ulusa uygun vatandaş" inşası özelinde tarih eğitimi; XIX. yüzyılla beraber gelişmiş ve şekillenmiştir. Bu açıdan bakıldığında "öteki" anlayış her milletin seciye oluşturmasındaki temel dayanak noktası olmuş ve bu durum zaman zaman doğru/yanlış klişe bilgilerle milli bakış açısını oluşturmuştur. Bu milli bakış açısı, gelecekte iktidara gelenlerin kültürü haline gelmiş ve buna göre eğitim programlarını dizayn etmişlerdir. Bu klişelere son vermek, "öteki" kavramının inşasını önlemek amacıyla UNESCO bünyesinde sistemli çalışmalar yürütülerek, ders kitapları üzerinde çalışmalara devam edilmiştir. Bu çalışmaların kökenine bakıldığında temelde "imaj" olgusu yattığı görülmektedir.

İmajoloji, 1950'li yıllarda Fransa'da ortaya çıkmış ve özellikle kültürel imgelerin nasıl üretildiğini, algılandığını ve aktarıldığını inceleyen bir disiplin haline gelmiştir. Terimin etimolojik kökenine bakıldığında, "image" kelimesinin Latince "imago" kökünden türediğini, zaman içinde çeşitli dil evrimlerine uğrayarak nihayetinde "resim" ve "görüntü" anlamına geldiğini görmekteyiz. Ancak burada kritik bir ayırım yapmak gerekir: "bakmak" ve "görmek" fiilleri her ne kadar gündelik dilde birbirinin yerine kullanılsa da anlam derinliği açısından farklıdır. "Bakmak", sadece yüzeysel bir algıya işaret ederken, "görmek" derinlemesine bir kavrayış ve anlama sürecini içerir. Bu bağlamda, imajoloji yalnızca imgelerin yüzeysel görünüşünü değil, onların altında yatan anlamları da ele alır. Eğer bir imaj doğru şekilde "görülmezse" ve yalnızca yüzeysel olarak algılanırsa, tarihsel olayların ve toplumsal yapıların da yanlış yorumlanması olasıdır. İmajların oluşturulması ve doğru anlaşılması, tarihsel bir perspektifin sağlıklı şekilde inşa edilmesi açısından hayati önem taşır. Özellikle imajın ideolojik ya da kültürel arka planı gözden kaçırıldığında, geçmişin çarpıtılması, farklı anlatıların ve mitlerin üretilmesi kaçınılmaz hale gelir. Bu noktada Öztürk (2018'de imajların tarihsel gerçeklik üzerinde derin etkiler bıraktığını ve imgelerin doğru analiz edilmediği takdirde toplumsal hafızanın yanıltılabileceğini vurgular. Öztürk, imajların yalnızca estetik bir unsur olarak değil, toplumsal ve tarihsel anlamda da incelenmesi gerektiğini ileri sürerek, imajolojiye disiplinler arası bir bakış açısı kazandırır.

Kısacası insan, potansiyel, algıya dayalı ve de üretilmiş bilgiyi imge yoluyla ayrıştırır, paketler ve iletişilebilir hale getirir. Bu bağlamda bilginin imgesel düzlemde, tasnifi, ayrışıklığı, ilişki ve neliklerin sorgulanmasını, tanıtlama ve tanımlamalarını, yeni bir disiplin sorunu olarak anlıyorum ve bu disiplin sürecine de "İmajoloji" adını veriyorum. (Öztürk, 2018: 22)

Öztürk'ün tanımlaması, imajoloji'nin ontolojik tanımı olarak esas alınabilir. Zira Öztürk, İmajist Bilgi Kuramı yaklaşımını birçok açıdan ele alarak metodoloji ortaya koymaktadır. Ancak Öztürk'ün koymuş olduğu bu metodolojinin aksine Logvinov, imajolojiyi toplumsal bilimlerin içerisinde var olan bir araştırma yöntemi olarak görmektedir (Logvinov, 2003, s. 204). Öte yandan Soenen de bilimlerin bir parçası olarak diğer bilim dallarının boyutu olarak görmektedir (Soenen, 1997: 125-138).

İmge kelimesi, Türk Dil Kurumu tarafından "genel görünüm, izlenim ve imaj" anlamlarında kullanılmaktadır. Ancak Türkçede bu terim, bilim ve sanat dünyasında da geniş bir kullanım alanına sahiptir. Burada özellikle "imaj" terimi üzerinde durulacaktır, çünkü imaj, çeşitli bilgilerin bir araya getirilmesi sonucunda oluşturulan bir "imge" olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, doğal ilişkilerden, kültürel yaşamın içerisinde, bazı önyargılardan ve propagandalardan elde edilen bilginin nasıl değerlendirildiği büyük önem taşımaktadır (Tolongüç, 1992: 11-12). İmaj kelimesi, Latince kökenli "imagos" (hayal aldatici görünüş) kelimesinden türemiştir ve Türkçede farklı anlamlar içermektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, ilk olarak zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi arzulan şey, düş veya hayal olarak tanımlanırken; ikinci olarak genel görünüm ve izlenim anlamında kullanılmaktadır (Özsüer, 2012:269-309). Psikoloji bilimi açısından ise, duyu organları tarafından dışarıdan algılanan bir nesnenin bilinçte benzer şekilde yansıyan imajı, duyuyla alınan bir uyarı olmaksızın bilinçte ortaya çıkan nesne ve olaylar olarak tanımlanmaktadır (Şimşek, 2018: 3-12).

Tarih ders kitapları ulus-devletlerin ideolojilerini gelecek kuşaklara aktarması açısından XIX. yüzyıldan günümüze kadar kullanılan araçlardandır. Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde tarih eğitimi, sadece geçmiş ile bugün arasında bir köprü kurmakla kalmayıp, aynı zamanda vatandaşlık eğitimi ve kültürel aktarım açısından da büyük önem taşımaktadır (Demircioğlu, 2008: 83). Tarih ders kitaplarının hazırlanması aşamasında da siyasi ideolojilerin etkisi de yadsınmaz. Bu bağlamda Arnavutluk tarih ders kitaplarında Türk imajı, ülkenin tarih anlatısında önemli bir rol oynamıştır. Nitekim bir Balkan devleti olan Osmanlı Devleti, asırlar boyunca Balkan coğrafyasında hüküm sürmüştür. Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını kazanan Balkan devletlerinin tarih kitaplarında Türk imajının incelenmesi bu bakımdan önem teşkil etmektedir. Bu araştırmada, 2016 yılında basılmış ve halen Arnavutluk'ta 10, 11, 12. sınıflarda lise tarih derslerinde kullanılan Histori 10, Histori 11 ve Histori 12 ders kitaplarında Türk imajı incelenmiştir. Arnavutluk'ta tarih dersleri ilköğretim kademesinin altıncı sınıfından itibaren verilmektedir. Arnavutluk Eğitim ve Spor Bakanlığı tarafından müfredat çerçevesinde Arnavutluk'ta farklı yayınevleri tarafından kitaplar hazırlanmaktadır. Kitap seçimleri okullara bırakılmıştır. Bununla beraber günümüzde de "Albas Okul Yayınları"nın (Botime Shkollere Albas) Arnavutluk, Kosova ve Makedonya'da Arnavutça ders kitapları okullarda tarih derslerinde okutulan en yaygın yayınevidir.

Literatürde dünyada Türk imajı ile ilgili tarih ders kitapları üzerinden yapılan çalışmalar (Şimşek, 2018) bulunmakla birlikte Balkan ve Karadeniz ülkelerindeki tarih ders kitaplarının incelendiği çalışmalar da bulunmaktadır (Hacısalihoğlu, 2020). Bununla beraber Balkan ülkelerindeki Türk imajına ilişkin ders kitapları üzerinden yapılan çalışmalar da mevcuttur (Batan, 2011; Biljali, 2007; Gatina, 2009; Gökdem, 2010; Kıran, 2014; Maharramova Cengiz, 2016; Muhasilović, 2015; Özsüer, 2018; Tuncer, 2012; Ulubaş, 2009; Yıldız, 2008; Zunic, 2008). Arnavutluk'taki tarih ders kitapları üzerinden Türk imajı ile ilgili Jazexhi (2009)'nin ve Bilmez (2020)'in çalışmaları bulunmaktadır. Jazexhi, 2000 ve 2006 yılları arasındaki Librit Shkollor ve Media Print yayınevlerinin genel lise (gymnasium) seviyesindeki kitapları incelemiştir. Bilmez (2020), çalışmasında Albas yayıncılığın 2005 ve 2011 yılları arasında ortaokul ve lise kademesindeki tarih ders kitaplarını incelemiştir. İlgili çalışma 2011-2014 tarihleri arasında TÜBİTAK 1001 Projesi kapsamında "Balkan ve Karadeniz Ülkelerinde Güncel Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı-Türk İmajı" konulu proje kapsamında gerçekleştirilmiş ve proje çıktısı olan kitapta yer almıştır. Bu araştırma ise ALBAS Yayıncılığın 2016 yılında ilk baskısını yaptığı ve 2016 yılından günümüze kadar Arnavutluk'ta lise düzeyi tarih derslerinde okutulan Histori 10, Histori 11 ve Histori 12 ders kitaplarını inceleyerek güncel bir bakış açısı ortaya koymaktadır.

Yöntem

Araştırma Yöntemi ve Deseni

Bu araştırmada Arnavutluk lise tarih ders kitaplarında Türk imajı incelenmiştir. Araştırma nitel olarak tasarlanmıştır. Araştırmada betimsel tarama modelinden istifade edilmiştir. Betimsel tarama geniş gruplar üzerinde yürütülmektedir. Betimsel tarama modeli Karakaya'ya göre: "olayı olduğu gibi araştırmaya ve var olan durumu belirlemeye çalışan araştırmalardır (2012, s. 66)". Bu araştırmada, Arnavutluk'ta 2016 yılından günümüze kadar lise düzeyinde okutulan tarih ders kitapları incelenerek güncel bir bakış açısı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, sistematik anlamda gerek basılı gerek elektronik materyallerden elde edilen dokümanların incelenmesi ve değerlendirilmesi için kullanılmaktadır. Doküman incelemesi, "araştırma konusuyla ilgili bir dokümanın özetini çıkarmak veya açıklamasını yapmaktan ziyade dokümanın içeriğinin bir analizini ve çoğu durumda da belirli bir tarihsel veya çağdaş bağlam içerisinde dokümanda verilmek istenen mesajın, niyetin ve güdünün incelenmesini içerir" (Özkan, 2023, s. 3).

Bu kapsamda araştırılması amaçlanan konu ile ilgili olarak Arnavutluk'ta var olan lise tarih ders kitaplarının ilgili yayınevinden temin edilerek belge analizi çerçevesinde incelenmesi yapılmıştır. İncelenen tarih ders kitapları Tablo 1. de verilmiştir. Ders kitapları üzerinden yapılan bu çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Tablo 1

İncelenen Tarih Ders Kitapları

Kitap Adı	Yazarlar	Yılı	Yayınevi	Yayın Yeri
Histori 10	Menduh Dërguti & Tomi Treska	2016	Albas	Tirana
Histori 11	M. Dërguti, F. Duka, L. Dushku, S. Boçi	2017	Albas	Tirana
Histori 12 (Seçmeli)	M. Dërguti, S. Çunga, D. Egro, P. Teli, L. Dushku, S. Boçi	2018	Albas	Tirana

Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilmiş olan verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde amaç, elde edilen verileri doğrudan sunmaktan ziyade kategori halinde ve anlamlandırarak sunmaktır. Bundan dolayı çalışmada lise düzeyinde okutulan tarih ders kitapları sınıf bazında ayrılarak incelenmiştir.

Bulgular

Histori 10 (10. Sınıf Düzeyi) Tarih Ders Kitabında Türk İmajı

Albas Yayıncılık'ın 10. sınıf tarih ders kitabı 6 temadan oluşmaktadır (Derguti, Treska & Egro, 2016: 4-5). Bu temalar şunlardır:

- Antik Yunan ve Roma Uygarlığı
- Orta Çağ'da Güçlü Medeniyetler

- Modern Tarihin Başlangıcındaki Medeniyetler
- Temel Değişikliklerin Sonu
- Büyük Ayaklanmalar Dönemi
- Çağdaş Uygarlıklar (1945-Günümüz) şeklinde sıralanmaktadır.

Kitapta, Türk tarihine ilk defa Orta Çağ'da Güçlü Medeniyetler temasında yer verilmiştir. Medeniyetler hakkında genel bilgi verilirken Osmanlı Devleti hakkında da bilgi verilmiştir. Bunun yanında Türkler hakkında Haçlı Seferleri esnasında Anadolu'ya 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi ile girmeye başladıkları belirtilmiş ve bu konu hakkında Bizans İmparatorluğu'nun Avrupa'dan yardım istediği belirtilmiştir (Derguti, vd., 2016: 44). Ayrıca Bizans İmparatorluğu'nun çöküşü konusunda Osmanlı Devleti'ne bir paragraflık yer verilerek İstanbul'un Fethi'nin Bizans İmparatorluğu'nun sonu olduğu belirtilmiştir (Derguti, vd., 2016: 28).

Arap-İslam ve Avrupa medeniyeti arasındaki ilişkiler bölümü ele alınırken ders kitabında Haçlı Seferleri konusuna yer verilmektedir. Haçlı Seferleri alt başlığında Türklerin Avrupa'nın içlerine doğru ilerlediği ve Osmanlı Devleti döneminde Balkan topraklarına geçiş yaptığı aktarılmaktadır. Bu bağlamda Avrupalıların da artık Kudüs yerine Konstantinopolis'i korumayı amaçladığı belirtilmektedir. Osmanlı Devleti konusu aktarılırken Haçlı Seferi'nin en büyük korku (Derguti, vd., 2016: 28) olarak kaldığı aktarılmıştır.

Şekil 1

Arnavutluk 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında Osmanlı İmparatorluğu Alt Başlığı

Tematika II Qytetërimet botërore në Mesjetë

7 Perandoria Osmane

Idetë kryesore: Fillesat e shtetit osman i gjejmë në fund të shek. XIII dhe fillim të shek. XIV në Anadollin Veriperëndimor. Ai u krijua nga një grup familjesh turke si principatë, e cila paqësish, por edhe forcërisht, arriti të kishte superioritet mbi principatat e tjera turke, duke u bërë në gjysmën e dytë të shek. XIV, pjesë e zhvillimeve politike në Ballkan. Ky shtet synoi të bëhej fuqi botërore dhe të kishte në dorën e tij kontrollin mbi rrugët tregtare dhe Mesdheun. Arriti kulmin gjatë sundimit të sulltan Sulejmanit.

Koncepte dhe terma: principatë, osman, Perandori Osmane, botë islame, pushtet i centralizuar

Nga principatë në perandori

Perandoria Osmane thirret me emrin e *Osmanit*, themeluesit të dinastisë, e cila e drejtoi këtë perandori nga fillimi e deri në fund të jetës së saj (1300-1922). Dinastia osmane ishte turke, kurse gjyha zyrtare e shtetit ishte turqishtja.

Fillesat e shtetit osman i gjejmë në fund të shek. XIII dhe fillim të shek. XIV në Anadollin Veriperëndimor, në territoret kufitare midis Perandorisë Selxhuke dhe Bizantit. Bërthama e tij fillestare përbëhej nga një grusht familjesh luftarake që morreshin me mbarshtimin e bagëtive dhe me përpunimin e leshtit. Duke përfutur nga dobësia e autoritetit bizantin në Anadoll (shek. XI-XIV), kjo bërthamë familjesh turke, paqësish, por edhe duke përdorur forcën, filloi të zgjerohet. Pasi morën një nga një fortesat kufitare bizantine, osmanët më pas u drejtuan qyteteve të rëndësishme të rajonit. Në vitin 1326, ata shtinë në dorë qytetin Bursa, që ishte stacioni i fundit i *Rrugës së Mëndafshit*, prej nga ku mëndafshi që vinte nga Kina, dilte në Mesdhe dhe më pas mbërrinte në Europë.

Shteti osman si pjesë e zhvillimeve politike në Ballkan

Kalimi i osmanëve në Europë në vitin 1352 i garantoi Principatës Osmane superioritet mbi principatat e tjera turke të Anadollit Perëndimor. Pra, që në gjysmën e dytë të shek. XIV, shteti osman u bë pjesë e zhvillimeve politike në Ballkan.

Sulltan Mehmeti II në vitin 1453 mori *Konstantinopolin* dhe e bëri atë kryeqendrën e Perandorisë Osmane, duke i vënë tashmë emrin *Stamboll*. Kështu Perandoria Osmane është formacioni politik islam, që i zuri vendin Perandorisë Bizantine. Me rënien e Shkodrës në duart e osmanëve në vitin 1479, territoret ballkanike hynë tërësisht nën sundimin perandorak osman. Por objektivi i mëpasëm i shtetit osman do të ishte zgjerimi territorial në Europën Perëndimore. Osmanët tentuan dy herë (1480-1481 dhe 1537) të kalonin me det në Itali përmes tokave shqiptare dhe po dy herë rrethuan Vjenën (1529-1530, 1683-1699), duke kaluar përmes Serbisë dhe Hungarisë.

Sulltan Mehmeti II

44

Konstantinopol'un Fethi olarak aktarılan İstanbul'un Fethi'nin Osmanlı Devleti'nin prestijini artırdığı belirtilerek hedefin İslamiyet'in önderliği olduğu belirtilmiştir. I. Selim döneminde İslâm topraklarında Osmanlı Devleti hâkimiyetine yer verilerek, İslam dünyasının son büyük imparatorluğu olarak Osmanlı Devleti'nden bahsedilmiştir.

Sosyal organizasyon alt başlığının altında, imparatorluğun zirvesi olarak Kanuni Sultan Süleyman dönemi olarak gösterilmektedir. Bu bağlamda o dönemde toplumun iki sınıfa

ayrıldığı belirtilmektedir. Birinci sınıfta askerler, ikinci sınıfta ise raja. Askerler sınıfı anlatılırken devletten maaş aldıkları ancak üretken faaliyetlerde bulunmadıkları belirtilmiştir. Raja denilen sınıfın ise vergi ödeyen geniş halk kitlelerinden oluştuğu belirtilmektedir. Hem köylerin hem de şehirlerin nüfusu buraya dahil edilmektedir. Bu grupta Müslim ve Gayr-i Müslimlerin bulunduğu da belirtilmektedir.

Devlet geliri olarak incelenen diğer bir konu başlığında ise, Osmanlı Devleti'nin üç kıtada yayılmasından söz edilmesinin ardından vergi ödeyen en küçük birimin çekirdek aileden oluştuğu anlatılmaktadır. Bu bağlamda vergilendirme sisteminin bütün vatandaşlarda aynı olduğu belirtilerek sadece Gayr-i Müslimlerin bir vergi fazla ödediği aktarılmıştır. 15 yaşını doldurmuş erkeklerden alınan baş vergisi olarak gösterilen cizye vergisinin, orduda hizmet etmediklerinden dolayı alındığı söylenmektedir.

Diğer dini inançlar kısmında, Osmanlı Devleti'nin Konstantinopolis'i almasının ardından Ortodoks Patrikhanesi, Ermeni Patrikhanesi ve Yahudi Hahamlığı gibi kurumların koruma altına alması, Osmanlı Devleti'nin uzun ömürlü olmasını sağlayan nedenlerden birisi olduğu belirtilmektedir.

10. sınıf kitabında Türk imajı genelinde Osmanlı Devleti aktarımları, üçüncü tema içerisinde yer verilmektedir (Derguti vd., 2016: 62). "Balkanlar'da Osmanlı İmparatorluğu" başlığı altında yapılan aktarımlarda, 1352 yılında ilk olarak Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarına Gelibolu Kalesi'nin fethi ile giriş yaptığı belirtilmiştir. Sırasıyla Martisa Savaşı'na (Çirmen Muharebesi) ve 15 Haziran 1389 Kosova Savaşı'na yer verilmiştir. Bu savaşlarda elde edilen başarılar ile Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da yüzyıllarca egemenlik kuracağı belirtilmiştir. Bu egemenliğin de klasik dönemde sağlamaştırılmasının sebebi olarak ise Sırp Kralı Stefan Duşan'ın ölümü olarak gösterilmektedir. Osmanlı Devleti'nin 1361 yılında Edirne'yi fethetmesiyle Balkanlar üzerindeki hâkimiyetini stratejik açıdan sağlamaştırdığına değinilmiştir. Bu fetih sayesinde, Via Egnatias Yolu'nun hâkimiyet altına alınmasından söz edilmektedir. Stefan Duşan'ın ölümünün ardından Balkanlar'da kurulan bağımsız devletler ise harita yardımı ile gösterilmektedir.

Şekil 2

1355 Yılında Balkan Haritası

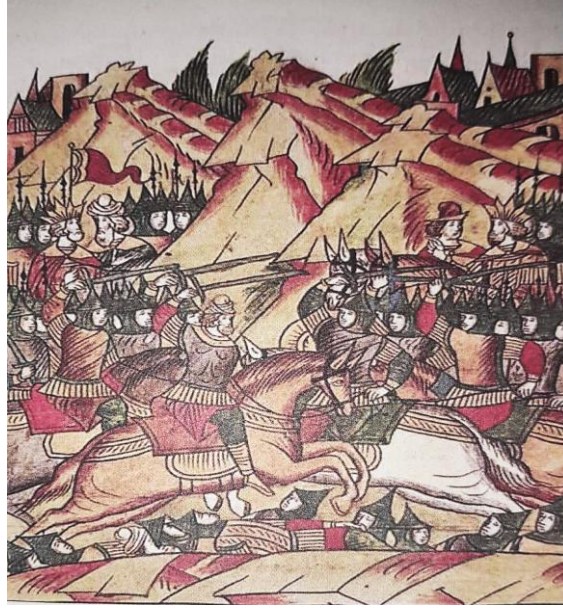

“Osmanlı karşıtı koalisyon ve Kosova Meydan Muharebesi (1389)” konusu aktarımları esnasında, Çirmen Savaşı’nın ardından Balkanlar’da Osmanlı Devleti’ne karşı iki seçeneğin olduğu aktarımları yer almaktadır bu iki seçenek; boyun eğmek ya da savaşmak olarak belirtilmiş ve bu aktarımları desteklemek amacıyla tasvire de yer verilmiştir ve verilen tasvirde Sultan I. Murad’ın öldürüldüğü belirtilmiştir (Derguti vd., 2016: 63).

Şekil 3

I. Kosova Savaşı’nın Tasviri

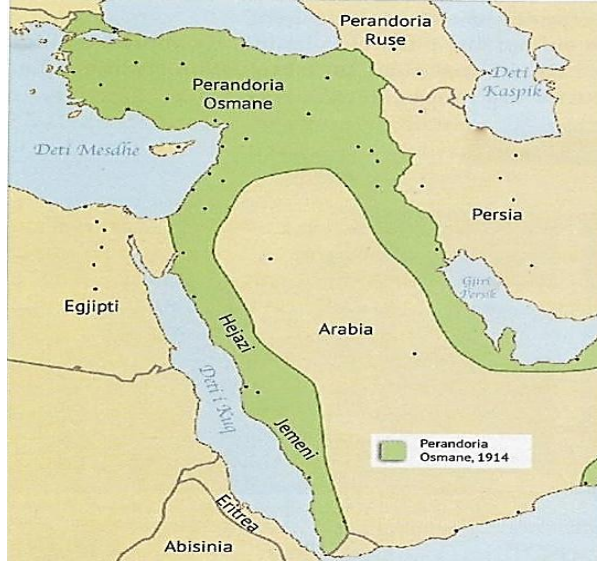
Kosova Savaşı’nın aktarımlarının ardından Osmanlı Devleti’nin bürokrasisine yer veren kitap, idari ve bölgesel nitelikte teşkilatlanmayı, sancaklarda bulunan beylerin hâkimiyetinin savaş zamanında Balkan Beylerbeyi’nin emrinin altına girdiği belirtmektedir. Beylerbeyi’ne ise başkomutan sıfatının verildiği aktarılmaktadır. Balkanlar’ın Osmanlı Devleti için taşıdığı önem kitapta vurgulanmış; ayrıca İslam inancının şiddet içeren bir İslamlaştırma politikası izlediği yönündeki görüşlerin yanlış olduğu ifade edilmiştir. Osmanlı Devleti, bu bölgeyi İslamlaştırmak amacıyla baskı altına alsaydı sosyal istikrarın sağlanmasının imkânsız olacağı beyan edilmiştir.

Kitabın beşinci ünitesine gelindiğinde ise “Türkiye, Laik Bir Millî Devletin Kurulması” konusunun ele alındığı görülmektedir. Bu aktarımlar bir önceki Türk tarihi aktarımının kronolojik anlamda devamı niteliğindedir. I. Dünya Savaşı’nda Büyük Güçler tarafından Anadolu’nun işgali başladığı için direnişe geçen Türk halkının sadece işgale karşı değil aynı zamanda saltanata karşı da direndiği belirtilmektedir. Devamında ise 29 Ekim 1923’te Cumhuriyet’in İlanına yer verilerek Mustafa Kemal’in sonrasında Atatürk soyadını aldığı vurgulanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün yaptığı reformlar ile Türk devletini Avrupalılaştırdığı belirtilmiştir. Konu, üç alt başlıkta incelenmiştir bu alt başlıklar; “I. Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı İmparatorluğu”, “Atatürk ve Anadolu’nun Kurtuluş Mücadelesi” ve “Türk Ulus-Devletinin Avrupalılaşması için Reformlar” şeklinde sıralanmaktadır.

“I. Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı İmparatorluğu” alt başlığında, Çanakkale Savaşında ordunun kahramanca mücadele ettiğinden bahsedilerek, İstanbul’a İngiliz donanmasının girmesinin engellendiği ve bu cepheyi Mustafa Kemal Atatürk’ün yönettiği belirtilmektedir. Buradan hareketle işgallere yer verilirken I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin topraklarına da görsel anlamda yer verilmiştir (Derguti, M., vd., 2016: 132).

Şekil 4

Arnavutluk 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında 1914 Osmanlı Devleti'nin Sınırlarını Gösteren Harita

“Atatürk ve Anadolu’nun Kurtuluş Mücadelesi” konulu aktarımlarda, Anadolu’nun işgaller sebebiyle yaşadığı zor durumlar aktarılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra, VI. Mehmed’in düzeni sağlamak amacıyla Mustafa Kemal Atatürk’ü III. Ordu’ya müfettiş olarak atadığı bilgisi de verilmektedir. 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkan Mustafa Kemal Atatürk’ün, Millî Mücadele sürecinin ardından Lozan Antlaşması (20 Kasım 1922-24 Temmuz 1923) ile Osmanlı saltanatına son verdiği belirtilmiştir.

“Türk Ulus-Devletinin Avrupalılaşması için Reformlar” isimli başlıkta ise Atatürk ilke ve inkılaplarına yer verilerek İslam dininin sembolleri yerine Avrupa medeniyetinin sembollerinin yer aldığı beyan edilmiştir. Bu başlık altında konu aktarılırken Mustafa Kemal Atatürk’ün portresiyle desteklendiği görülmekte olup aynı zamanda sözlük çalışmasına da yer verilmiş ve Atatürk, Yürürlükten Kaldırma ile Anadolu kelimeleri açıklanmıştır (Derguti, M., vd., 2016: 133).

Şekil 5

Mustafa Kemal Atatürk

Histori 11 (11. Sınıf Düzeyi) Tarih Ders Kitabında Türk İmaji

Albas Yayıncılık'ın 11. sınıf tarih ders kitabı; 6 temadan oluşmaktadır (Derguti, M., Dusku, L., Duka, F. & Boçi, S., 2017: 4-5). Bu temalar şunlardır:

- Antik Çağda Arnavutların Ataları
- Orta Çağda Arnavutlar (Yaklaşık V. ve XV. yüzyıllar)
- XIV. yüzyılın Sonundan XX. yüzyılın başlarına kadar Arnavutlar
- Arnavut Bağımsız Devletinin Zorlukları (1912-1939)
- Arnavutlar ve İkinci Dünya Savaşı (1939-1944)
- Komünist Rejim Sırasında Arnavutluk (1944-1990)
- Komünist Rejimin Çöküşü. Demokrasinin Zaferi şeklinde sıralanmaktadır.

11. sınıf kitabındaki Türk imaji bağlamındaki ilk aktarım, “Osmanlıların Balkanlar’a gelişi. Balkan-Arnavut Rüyası” konu başlığının altında verilmiştir. Bu konu başlığı “XIV. yüzyılın sonundan XX. yüzyılın başlarına kadar Arnavutlar” teması altındadır. Durum, zaman çizelgesi, anahtar kelimeler ve sözlük ile desteklenen kitapta, kronolojiden yararlanılarak bir zaman çizelgesi oluşturulmuş ve önemli olaylara yer verilmiştir.

“Arnavutlar’ın Osmanlılara Karşı Direnişi ve İskender Bey Devletinin Diplomasisi” isimli konu başlığında, İskender Bey’den bahsedilirken tam ismi vurgulanmaktadır. Gjergj Kastrioti-Skenderbeu şeklinde adlandırılan İskender Bey’in Lezha Meclisi’nin ardından Osmanlı Devleti’ne karşı göstermiş olduğu direniş ve Osmanlı-Venedik Savaşı esnasında Arnavutların tutumuna yer verilmiştir. II. Murat ve II. Mehmed’in Arnavutluk’u fetih hamlelerinin başarıya ulaşmadığı ve 17 Ocak 1468’de İskender Bey’in ölümüyle Osmanlı Devleti’ne karşı direnişin kırıldığı aktarılmaktadır (Derguti vd., 2017: 55-56).

Arnavutluk siyasi tarihinde İskender Bey, önder figür olarak tanınmaktadır. Bu durum, İskender Bey’in yaşadığı dönemde “devlet” terimiyle özdeşleşmesine yol açmıştır. Ayrıca, İskender Bey’in uluslararası alanda çeşitli ilişkilerinin bulunduğu da ifade edilmektedir. “Devlet” teriminin kullanılması, “özgürlük” terimiyle çelişmektedir. Bu çelişki, Osmanlı Devleti döneminin işgal olarak nitelendirilmesiyle açıklanabilir; zira Hıristiyanlık, Batı medeniyeti ve özellikle Vatikan, mali ve manevi anlamda İskender Bey’i desteklemiştir. İskender Bey’in bu destekleri çeşitli anlaşmalarla pekiştirdiği, ayrıca vassal anlaşmalarının da yapıldığı belirtilmiştir. İskender Bey’in önemi, Osmanlı Devleti’nin Batı Avrupa’ya geçişini durdurmasından kaynaklandığı belirtilmektedir.

“Ekonomik Kalkınmanın Özellikleri” konu başlığı altında işgal edilen diğer devletler gibi Arnavutluk’ta da tımar sisteminin kurulduğu öğrencilere aktarılmış dirlik toprakları olan has, zeamet ve tımar terimleri kullanılmıştır. Vergi sisteminde “baş vergisi” tabiri kullanılarak Osmanlı Devleti’nde kullanılan vergilerden bazıları örneklendirilmiştir. Kan vergisinin de örneklerin arasında gösterilmiş olması bu noktada yeniçeri alımına bir hatırlatma örneği taşımaktadır. Zira Balkanlar’da yeniçeri alımı usulü kan vergisi olarak adlandırılmaktadır (Derguti vd., 2017: 62).

“Ulusal Rönesans ve Arnavut Rönesansının Siyasi Programının Özellikleri” konusu başlığı altında durum bölümünde Vasa Paşa tarafından “O moj Shqypini” (Aman tanrım) isimli şiir verilerek öğrencilere tarihsel bağlamda Rönesans’ın Arnavutlar arasındaki farkındalık ve birlik oluşturmalarının rolünü tartışması istenmektedir (Derguti vd., 2017: 69).

“Bu sevgili anneden ayrılacak mıyız?

Üzerine yabancı birileri mi basacak?

Hayır, hayır! Bunu kimse istemiyor.

Herkesin korktuğu bu kara sayfa!
Arnavutluk böyle kaybolmadan önce.
Elimde bir tüfekte cesaretim olsun!
Kalkın Arnavutlar, uykudan kalkın,
Güvende bir kardeşi gibi sıkı,
Ve sakın kiliseye ve camiye bakma:
Arnavutların dini Arnavutluktur!”

“Rönesans Karakteri” konu başlığının altında ulusal kurtuluş hareketinin patlaması ve Osmanlı Devleti’nin gerçekleştirdiği reformların nihai hedefi olarak Osmanlı Devleti’nden kurtarılması olarak temellendirilmektedir. Bilindiği üzere Rönesans, yeniden doğuş anlamına gelmektedir. Burada aktarılması hedeflenen konuda Arnavutluk’un yeniden doğuşu için rönesans terimi kullanılmaktadır. Arnavutluk’un bağımsızlığını ilan ettiği tarihte burada verilmektedir. Rönesans’ın Arnavutluk açısından amacı; Arnavut dilinde kültür bilincini uyandırması ve mükemmelleştirme amacı taşıdığı aktarılmaktadır. Bu aktarımla rönesansın Arnavut Ulusal Hareketi ile eş anlamlı olduğu belirtilmektedir.

“Eğitim ve Kültürel Gelişmelerde Yeni Bir Adım” alt başlığında, İstanbul’daki Arnavut eğitim ve kültürel faaliyetlerine yer verilmiştir. Sami Fraşheri’nin derlediği alfabenin kabulünün anlatılarak, Sami Fraşheri’nin Arnavutça için faaliyetleri aktarılmaktadır. Alfabenin kabulünün beraberinde bilimsel ve edebi eserlerinin gelişmesi için bir adım olduğu belirtilerek devamında Arnavut okullarının açılmasının mümkün olduğu aktarılmaktadır. Bu bilgiden hareketle Arnavutluk’ta; Türk okulları, Ortodokslar için Rum okulları, Katolikler için İtalyan okullarının açıldığı belirtilmiştir. Bu okullarda ise gizlice Arnavutça eğitim verildiği ve bu işin de vatansever Arnavut öğretmenler tarafından yapıldığı aktarılmaktadır. 80’li yıllara gelindiğinde ise Naim ve Sami Fraşheri’nin arabuluculuğu ile Arnavutça okul açma izni alındığı aktarılırken, erkek ve kız okulu açıldığı belirtilmiştir. Konu sonundaki bilginizi test edin kısmının tartışınız bölümünde “Gjerasim Qiriazı’nın açıklamasını dikkatlice okuyun ve Korça’daki Vashava Okulunun açılışı arifesinde Arnavutlukta bulunan durumu analiz edin ve Anadilde eğitimin önemini değerlendirin” (Derguti vd., 2017: 80) maddesi ile aşağıdaki cümlelere yer verilmektedir:

Tam da Türk zulmünden dolayı ülkemiz bir durgunluk dönemi yaşıyor. Halkımız çalışkan ve yorulmak bilmeyen insanlardır ama bu mevcut rejimde bu erdemler ne işe yarar? Tüm para bizden vergilerle alınıyor bu erdemler ne işe yarar? Tüm para bizden vergilerle alınıyor ve ülke karşılığında hiçbir şey almıyor. Hemen hemen hiç yolumuz yok ve iyi yolların olmaması, ulaşımı zorlaştırıyor ve ticareti engelliyor. ... Sonuç olarak ülkedeki yoksulluk hüküm sürüyor ve kendi okullarımıza sahip olmamıza izin verilmediği için cehalet her yerde. (Derguti vd., 2017: 80)

Şekil 6

Korça'da İlk Arnavut Okulu

Burada Türkler, zülüm yapan olarak nitelendirilmektedir. Arnavut halkının çalışkanlığı gibi karakteristik özelliklerin mevcut rejim sebebiyle önem verilmediğine dem vurulurken bayındırlık faaliyetleri ve eğitimsizlik de örneklendirilmektedir. Bununla beraber biyografiye yer verilmesi öğrencilerin büyük insanlara karşı hayranlık duymasını sağlamak amacıyla yapılmış olabilir (Öztaş, 2018: 30).

Histori 12 (12. Sınıf Düzeyi) Seçmeli Tarih Ders Kitabında Türk İmaji

12. sınıf Tarih dersi, Arnavutluk'ta seçmeli olarak okutulmaktadır. Albas Yayıncılığın Histori 12 ders kitabı, zorunlu olarak kullanılan 10 ve 11. Sınıf Histori ders kitaplarından tasarım bakımından farklıdır (Derguti, Duskuh, Çunga, Egro, Teli & Boçi, 2018: 4-7). Beş temadan oluşan kitapta temalar;

- Tarih ve Tarihçi
- Antik Çağ
- Orta Çağ (IV – XIV. yüzyıllar)
- Modern Tarih (XV- XX. yüzyılın başı)
- Çağdaş Dönem (1919- bugüne kadar) şeklinde sıralanmaktadır.

Bilindiği üzere Türkler, belirli bir zaman diliminde değil Orta Asya'da kültür merkezlerinden itibaren günümüze kadar varlığını sürdürmüşlerdir. Hun Devleti'nden itibaren başlayan Türklerin tarih serüveni sadece Orta Asya'da değil aynı zamanda Avrupa'da da kendisini göstermiştir. Kavimler Göçü sırasında Hunların Balamir önderliğinde, Avrupa'da teşkilatlandığı ve Avrupa Hun Devleti adını alan bu devleti kurduğu bilinmektedir. Kitapta Avrupa Hun Devleti'nin en parlak dönemini Attila'nın hükümdarlığı döneminde yaşadığı belirtilmektedir. Attila'nın Roma İmparatorluğuna baskı kurduğu ve Roma'yı yağmaladığı Orta Çağ temasında belirtilmiştir. Kitapta Attila'nın bir tasvirine de yer verilmiştir (Derguti vd., 2018: 68-69). "Osmanlı İşgali, Bizans ve Balkan Aristokrasisi" alt başlığında Osmanlı Devleti'nin Sırp Krallığı'nın parçalanmasından yararlandığını ve bu bağlamda 1361'de Edirne'nin Fethini tamamladığı aktarılmıştır. Edirne'nin Balkanlarda üs görevi gördüğü belirtilerek bundan hareketle Osmanlı Devleti'nin Balkan fetihleri aktarılmaktadır. Arnavutluk açısından bakıldığında ise, toplumun ikiye ayrıldığı ve bir kısmını Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanma girişiminde olanların oluşturduğu belirtilmektedir. Diğer kısımda ise Osmanlı'ya katılan Arnavut soyluların bulunduğu belirtilmektedir. İsa Paşa gibi soylu kişilerin oluşturduğu ikinci kısmın ayrıca ise İslamlaşmış Arnavut soylularının ilk çekirdeğini oluşturduğu belirtilmektedir.

“1443-1444 Krizi ve Gjerg Kastrioti Skenderbeg’in Dönüşü” alt başlığı altında, Selanik’in Fethi’nin kesin olarak gerçekleşmesinin ardından Osmanlı Devleti’ne karşı Floransa’da Konsil toplandığı ve bu konsil sonucunda Varna Savaşı’nın yaşandığı aktarılmış ve burada İskender Bey’in ata toprağına döndüğü belirtilmiştir. Burada İstanbul terimi yerine Konstantinopol terimi metin içerisinde kullanılmıştır (Derguti vd., 2018: 115-116).

Şekil 7

İskender Bey’in Kruje’ye Dönüşü

Kthimi i Skënderbeut në Krujë.

“Konstantinopolis’in Düşüşü (29 Mayıs 1453)” alt başlığında, Konstantinopolis’in 29 Mayıs 1453’te Osmanlı Devleti tarafından kontrol altına alındığı belirtilirken Osmanlı Devleti’nin Doğu Roma İmparatorluğu’nun yıkıntıları üzerinde yükseldiği belirtilmektedir. Bu olayın İskender Bey’e de engel teşkil ettiği belirtilmektedir.

Şekil 8

Sultan Mehmed’in Konstantinopolis’e Girişi

Hyrja e Sulltan Mehmetit në Kostantinopojë.

Konu sonu verilen sorularda işgal/istila kelimesinin kullanılması buradaki aktarımlarda Osmanlı Devleti'nin fetih faaliyetlerini işgal olarak tanımladıklarını apaçık ortaya koymaktadır.

“Arnavutların İslamlaşması” konu başlığında “Arnavut Aristokrasisinin İslamlaşması” alt başlığı içerisinde İslam dininin Arnavut topraklarında yayılmasından bahsedilmektedir. Osmanlı Devleti'nin gücünün olmasına rağmen İslamlaştırma politikası izlemediği aktarılırken Arnavut aristokrasisinin devlet kademesinde görev alması için Müslüman olmasının zorunluluğundan bahsedilmektedir. Bu bakımdan Arnavut aristokrasinin üç seçeneği olduğu belirtilmektedir:

- Osmanlı Devleti'nin yapısına entegre olmak,
- Mülkünü terk edip hicret etmek,
- Savaş ile direniş göstermek.

Bu sayede aristokrasinin de devlet kademelerinde rol aldığı belirtilerek örneklendirilmiştir. Örneklendirilmeler beraberinde devşirme sisteminin Osmanlı Devleti'nde göstermiş olduğu hizmetler de aktarılmaktadır. “Bölgenin İslamlaşması” alt başlığında fethin ardından camii yapılmasının İslam dini geleneği olduğu belirtilmiş, Tiran şehrinin de manzarasının böylelikle değiştiği belirtilmektedir.

“Arnavut Milliyetçiliğinin Temel Belgeleri” konu başlığında ise Arnavutluk'ta XIX. yüzyıl'da yaşanan ulus-devlet kurma sürecinde temel dayanak noktaları aktarılmaktadır. “Pashko Vasa: Arnavutluk ve Arnavutlar Hakkındaki Gerçek” alt başlığında, Pashko Vasa Avrupa fikirlerini Osmanlı ve Arnavut gerçekliğine uyarlayan bir entelektüel olarak tanıtılmaktadır. Pashko Vasa'nın “E vërteta për shqipërinë dhe shqiptarët” isimli tarih türü eseri anlatılmaktadır. “Sami Frasheri: Arnavutluk neydi, ne oldu ve ne olacak? (Bükreş, 1899)” alt başlığında, Sami Frasheri'nin “Shqipëria ç'ka qënë, ç'është e ç'do të bëhet” isimli tarih türü eseri anlatılmaktadır. Bu bağlamda Arnavutluk doktrinleri tartışılarak ulus-devlet oluşumunda iki eserin önemine vurgu yapılmaktadır. Sami Fraşheri'nin eseri aktarılırken, Osmanlı Devleti'ne karşı sert tutum sergilediği de belirtilmektedir.

“Rusya ve Sırp Ayaklanması (Panславizm). Yunan İsyanı (Ortodoks İttifakı)” konu başlığında ise Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılda Balkanlarda yaşadığı ayrılıkçı hareketler konusu ele alınmaktadır. “Rusya'nın Balkanlar'daki Panслав Politikası ve Sırp Ayaklanması” alt başlığında Rusya'nın Sırp ayaklanmasındaki faaliyetleri ve Sırp bağımsızlığı aktarılmaktadır. “Rusya'nın Balkanlar'daki Ortodoks Politikası ve Yunan Ayaklanması” alt başlığında, Rum İsyanı anlatılmaktadır. Bu olayın bir süre sonra Hristiyan ve Müslüman savaşı olarak hal aldığı belirtilirken Osmanlı Devleti'nde Rum ayrılığının, şok ile karşılandığı aktarılmış ve bu olay ile Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda dağılma sürecinin başladığı belirtilmiştir (Derguti vd., 2018: 157).

“Balkanlar'daki Rus Tehdidi, Osmanlı İmparatorluğu ve Berlin Kongresi” konu başlığında, Panславizm, Panortodoks terimleri ve bu minvalde Bulgaristan'ın Osmanlı Devleti himayesinde Eksarhlık faaliyetlerine yer verilirken bu sayede İstanbul Patrikhanesinden ayrılmanın da yolunun bu sayede açıldığı belirtilmektedir. Doğu Krizi bağlamında değerlendirilen süreç, Bosna-Hersek'te çıkan ilk kıvılcımla Büyük Güçlerin müdahalesi ile sonlandığı aktarılmıştır. “Aziz Stephen Antlaşması'ndan (Mart 1878), Berlin Kongresi'ne (Haziran 1878)” alt başlığında 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nın aktarımlarıyla başlayarak, Rusya'nın İstanbul'a kadar gelerek İstanbul yakınlarında, Aziz Stephen Antlaşması'nı imzaladığı belirtilmektedir. Konu aktarımının devamında ise Büyük Güçlerin aleyhine olan bu antlaşmanın tadil edildiği belirtilerek Berlin Kongresi ve harita ile konu anlatımı desteklenmiştir.

Arnavutluk, 12. Sınıf Seçmeli Tarih ders kitabında, konu sonu verilen “pratik eylem” kısmında proje ve performans görevleriyle öğrenciler görevlendirilmektedir. İlgili ünitenin ilk görevlendirmesi ise, “XV. ve XVI. yüzyılda Osmanlı Hukukuna Göre Arnavutların Ekonomik Yaşamının Yönleri” araştırma konusu olarak verilmektedir. Öğrenme çıktısı anlamında, Osmanlı kanunlarının özelliklerini tanımlama ve Arnavutların ekonomik durumlarını tanımlama hedeflenmektedir. Sınıf tartışması metodu ile yapılan etkinliğe, 2 saat süre ayrılmıştır. Literatür olarak ise Tiran Enstitüsü tarafından yayımlanan eserlere yönlendirilen öğrencilere, okuma parçası olarak Osmanlı vergi sistemi ve Arnavutluk’taki etkilerine yer verilirken görsel anlamında bir kanunname belgesi ve Osmanlı Kayıt Defteri’nin görselleri yanında Kanuni Sultan Süleyman portresi kullanılmıştır. Öğrencilere verilen ödevden anlaşılacağı üzere gerek ülkemizde gerekse incelediğimiz Arnavutluk tarih ders kitaplarında tarihi şahsiyetler millî kimliğin oluşumunda etkilidir (Dere ve Ülker, 2022).

Şekil 9

İşkodra’nın XVI. yüzyılın İkinci Yarısındaki Kanunnamesi (Solda), Vlora Sancağı’nın 1520 Yılındaki Kayıt Defteri (Ortada) ve Kanuni Lakaplı I. Süleyman (Sağda)

Sonuç

Arnavutluk’ta lise düzeyinde kullanılan tarih ders kitaplarında Türk imajının incelendiği bu çalışmada 10, 11 ve 12. sınıf düzeyinde lise tarih ders kitapları incelenmiştir. 10 ve 11. sınıflarda zorunlu olarak okutulan tarih derslerinde Türklere Osmanlı Devleti özelinde daha çok yer verilmiştir.

Son yıllarda Balkan ülkelerinin eğitim sistemi ve ders kitaplarının üzerinde çalışmalar artarken, Arnavutluk örneği hakkında yeteri kadar çalışma yapılmamıştır. Jazexhi (2009)’nin incelediği Arnavutluk ders kitaplarındaki söylemlere bakıldığında Osmanlı Devleti’nin “işgalci” olduğu ve dinin de işgalci din olarak nitelendirdiği görülmektedir. Arnavutluk’un komünist dönemlerinde bu söylemlerin artışı, komünizm döneminde dinlerin yasaklanmasına rağmen İslam dininin Türklere ile bağlantısı olmasından dolayı daha negatif söylemlerle ele alınmasına sebep olmuştur. Bu nokta da Balkanlar için Türk kimliğinin Müslüman kimlik ile özdeşleştiğinin kanıtı niteliğindedir. Bilmez (2020)’in çalışmasında da Türklere için “işgalci” imajının devam ettiği görülmüştür. Yapılan bu çalışmada da Türklere için “işgalci” imajının devam ettiği tespit edilmiştir.

10. sınıf düzeyinde Osmanlı Devleti'nin varlığına kronolojik olarak yer verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin Balkanlara geçişi esnasında sosyal, kültürel ve dini yaşama da yer verilirken İslamlaştırma politikasının baskı şeklinde olmadığı da vurgulanmıştır. XIX. yüzyıla gelindiğinde ise Fransız İhtilali'nin etkilerine yer verilerek Osmanlı Devleti'nde ayrılıkçı isyan hareketlerine de yer verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kısaca yer verilerek Mustafa Kemal Atatürk'ün portresine yer verilmiştir. 10. sınıf ders kitabında kullanılan görsellere bakıldığında Fatih Sultan Mehmed ve Kanuni Sultan Süleyman gibi tarihi şahsiyetlere yer verildiği ve haritaların sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Jazexhi (2009)'nin incelemiş olduğu Arnavut Historia 4 kitabında, I. Kosova Savaşı'nda I. Murad'ı şehit eden kişinin Arnavut olduğu aktarılırken günümüzde incelenen kitaplarda böyle bir bilgiye rastlanmamıştır. İskender Bey'in Kruja'ya dönüşü isimli görselin incelenen kitapta yer aldığı görülmektedir. Aynı görselin günümüzde okutulan kitaplarda da kullanıldığı tespit edilmiştir. Jazexhi (2009)'nin çalışmasında Türkler için “zalim” ve “yakıp yıkan” kelimelerinin kullanıldığı belirlenirken, günümüzde okutulan lise tarih ders kitaplarında bu terimlerin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk sempatik yaklaşım ile aktarılmış (Jazexhi, 2009: 78, 88), bu durumun günümüzdeki lise tarih ders kitaplarında da korunduğu tespit edilmiştir.

11. sınıf ders kitabına bakıldığında, “Osmanlı karşıtı direniş” gibi bazı anahtar kelimeler dikkat çekmektedir. Ancak bunların yanında Türkçe kullanımlara da yer verilmekte olduğu nitekim defter, Rumeli gibi kelimelerin anahtar kelime olarak verildiği görülmektedir. 11.sınıf ders kitabında, İskender Bey ve Osmanlı Devleti'nin ilişkisine yer verilmiş ve İskender Bey'in Osmanlı Devleti'ne direniş gösterdiği aktarılmıştır. Bununla beraber XVIII. yüzyıldan itibaren Arnavutluk'ta teşkilatlanan paşalıklara yer verilmiştir. Arnavut Rönesansı olarak adlandırılan ve Arnavutluk'un bağımsızlık sürecinin aktarılması çeşitli disiplinlerle desteklenerek Arnavut Edebiyatından örneklerle öğrenciye aktarılmak istenmiştir. Tanzimat döneminin sonrasında ise eğitim tarihine geniş çaplı yer verilen kitapta, bazı alıntılarda Türklerin zulüm yapan olarak nitelendirildiği de görülmektedir. Kitabın görselleri genel olarak incelendiğinde, tasvirlerle ve haritalara yer verildiği gözlemlenmiştir.

Jezexhi (2009)'nin incelemiş olduğu Historia 3 ve Historia 4 isimli ders kitaplarında Tanzimat Dönemi'ne yeni bir işgal dönemi ve Tanzimat yetkililerinin sopa ve şiddet dilini kullandığı belirtilse de günümüzdeki lise tarih ders kitaplarında bu durum geçerliğini korumamaktadır. Tüfek ve kalemin Arnavutluk ulusal bilincini oluşturacağı ve bu sayede bağımsızlıklarını kazanacaklarının bilinci göze çarpmaktadır (Jazexhi, 2009: 82).

12. sınıf seçmeli tarih ders kitabında ise, Türk imajı aktarımlarında Avrupa Hun İmparatoru Attila'ya yer verildiği saptanmıştır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecine ise yine “Osmanlı işgali” başlığı altında yer verildiği gözlemlenmiştir. İskender Bey ve Osmanlı Devleti ilişkileri aktarımlarında, İskender Bey'in Kruje'ye dönüşü isimli tasvir ile Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'a girişinin tasvirindeki benzerlik dikkat çekmektedir. 12. sınıf ders kitabında bir diğer özellik şüphesiz ki, belge niteliği taşıyan ana kaynaklara yer verilmesidir. Sosyal yaşamda Osmanlı Devleti'nin Arnavutluk'ta bıraktığı kültüre de yer verildiği görülmektedir. Paşalıkların kronolojik olarak aktarıldığı kitapta, Tanzimat döneminin etkilerine yer verilirken Arnavutluk'un bağımsızlık süreçleriyle Sırp ve Rum bağımsızlık süreçleriyle karşılaştırıldığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmada incelenen kitapta XIX. yüzyılın Osmanlı Devleti açısından en önemli savaşlarından olan 93 Harbi'nin de detaylıca işlendiği görülmektedir. Osmanlı Devleti'nden ayrılma sürecini aktaran kitapta verilen proje ödevinin de yine belgelere dayalı olması dikkat çekmektedir.

Arnavut ulusçu hareketi, Arnavutluk'ta her düzeyde öğrenciye aktarılan konu olmuştur. Gerek çalışmamızda incelenen tarih ders kitaplarında gerek Bilmez'in incelediği dönemin tarih ders kitaplarında Prizren Birliği ile başlayarak 1908'e kadar geniş bir anlatıya yer verildiği tespit edilmiştir (2020: 372).

Çalışmada bahsedilen sorunlu imgelerin ve çizilen Türk imajının diğer çalışmalarda incelenen tarih ders kitaplarında da olduğu gibi "işgalci" olmaktan öteye gitmediği görülmektedir. Ulus-devletlerin kurumsallaşması esnasında XVIII. yüzyılda başlayan bu ifrat ve tefrit kimi ülkelerde hâkim olan siyasi sistemlerin içerisinde bazı aşırıya kaçmalara sebep olmuştur. Arnavutluk bu konuda emsalsiz örnektir. Son yıllarda ders kitaplarında imgebilim konusunda yapılan çalışmaların umut verici olmasından öte objektif anlayışın yerleşmesine de katkı sağlayabilecektir. Tarih eğitiminin tarafsız ve çok boyutlu bir şekilde sunulması, Türk ve Arnavut halkları arasındaki kültürel, ticari ve diplomatik etkileşimlere de vurgu yapılmasıyla mümkün olacaktır.

Bibliyografya

- Batan, M. (2011). *İran İslam cumhuriyeti ilk ve ortaöğretim ders kitaplarında Türkler ve Türk imajı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Bilmez, B. (2020). Arnavutluk güncel tarih ders kitaplarında Osmanlı-Türk imajı. M. Hacısalihioğlu (Ed.), *Balkan ve Karadeniz ülkelerinde güncel tarih ders kitaplarında Osmanlı-Türk imajı içinde* (ss. 287-350). Yıldız Teknik Üniversitesi Balkan ve Karadeniz Araştırmaları Merkezi (BALKAR).
- Demir, M. (2005). Eskiçağ tarih yazıcılığında Herodotos' un yeri ve önemi. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, (20), 2.
- Demircioğlu, İ. H., & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6, 69-88.
- Dere, İ., ve Ülker, A.B. (2022). Lise Tarih Ders Kitaplarında Tarihi Şahsiyetler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(1), 921-956. <https://doi.org/10.17152/gefad.925359>
- Dërguti, M., Treska, T., & Egro D. (2016). *Histori 10*. Albas.
- Dërguti, M., Duka, F., Dushku, L., & Boçi, S. (2017). *Histori 11*. Albas.
- Dërguti, M., Çunga, S., Egro, D., Teli, P., Dushku, L., & Boçi, S. (2018). *Histori me zgjedhje 12*. Albas.
- Gatina, V. (2009). *Rus tarih ders kitaplarında Osmanlı/Türk imgesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Gökdem, Z. B. (2010). *Suudi Arabistan ders kitaplarında Osmanlı/Türk imgesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Hacısalihioğlu, M. (2020). *Balkan ve Karadeniz Ülkelerinde Güncel Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı/Türk İmajı*. İstanbul: Balkar.
- Jazexhi, O. (2011). Depicting the Enemy: The image of the Turk and the Muslim in Albania's high school textbooks. H. Eren (Ed.), *The Ottoman legacy and the Balkan Muslim communities today* içinde (ss. 69-95). The Balkans Civilisation Centre.
- Karakaya, İ. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Keskin, A. (2008). Post-Modern dünyada modern tarih yapmak üzerine. Uludağ Üniversitesi *Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(15), 353-362.
- Kıran, M. (2014). *Yunan ortaöğretim tarih ders kitaplarında Türk ve Türkiye imajı üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Logvinov, M. I. (2003). Studia imagologica, zwei methodologische ansätze zur komparatistischen imagologie. *Germanistisches Jahrbuch*, GUS, 204.
- Muhasilović, J. (2015). *Bosna Hersek Güncel Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı/Türk İmajı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Öztürk, A. (2018). İmajoloji disiplini bağlamında meta-epistemolojik (arizi-küllü-usul) kritik modeli ve Batı-imeci metodolojinin çıkmazı. *In Proceedings of the 2nd International Symposium on Critical and Analytical Thinking* (p. 22). İstanbul University Congress and Cultural Center.
- Özkan, U. B. (2023). *Eğitim bilimleri için doküman inceleme yöntemi*. Pegem Yayınları.
- Öztaş, S. (2018). Tarih derslerinde bir öğretim materyali: Edebî ürünler. *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (11), 30.
- Safran, M., & Ata, B. (1996). Barışçı tarih öğretimi üzerine çalışmalar; Türkiye'de tarih ders kitaplarında Yunanlılara ilişkin kullanılan dil ve Yunanlılara ilişkin öğrenci görüşleri. *Erişim* (10.09.2024): <https://dspace.gazi.edu.tr/handle/20.500.12602/191228>

- Şanbey, C. Z. (1960). Leopold Von Ranke tarihçilere yol gösteren bir tarih üstadı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 18(3-4), 273-289.
- Şimşek, A. (2018). *Dünyada Türk imajı: Tarih ders kitaplarındaki durum*. Pegem Yayınları.
- Şimşek, A. (2019). *Tarih Ders Kitaplarında İmajlar*. Pegem Yayınları.
- Soenen, J. (1997). Imagology and translation. N. K. Burçoğlu (Ed.), *Multiculturalism: Identity and otherness* (ss. 125-138). Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Tolongüç, A. (1992). Tanıtım ve imaj. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11-19.
- Tuncer, F.F. (2012). *Kosova tarih ders kitaplarında Osmanlı/Türk imajı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Özsüer, E. (2012). Türk-Yunan ilişkilerinde “biz” ve “öteki” önyargıların dinamikleri. *Avrasya incelemeleri dergisi*, 1(2), 269-309.
- Özsüer, E. (2018). Tarihin resmi ideoloji tarafından tahrifatına bir örnek: Yunanistan. *Turkish History Education Journal*, 7(2), 466-508. <https://doi.org/10.17497/tuhed.456051>
- Ulubaş, M. (2009). *Günümüz Amerikan Tarih Ders Kitaplarında Türk Tarihi ile İlgili Konuların Ele Alınışı Üzerine Bir İnceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Yıldız, N. (2008). *1980-1990 yılları arasında Bulgaristan’da ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okutulan tarih ders kitaplarında Türk ve Osmanlı algısı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosman Paşa Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Zunic, M. (2008). *Hırvatistan’da tarih ders kitaplarında Osmanlı imajı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

<i>Etik Beyanı:</i>	Ders kitapları üzerinden yapılan bu çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir.
<i>Katkı Oranı Beyanı:</i>	Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.
<i>Destek/Finansman Beyanı:</i>	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
<i>Çıkar Çatışması Beyanı:</i>	Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.
<i>Yapay Zekâ (AI) Kullanımı Beyanı:</i>	Yazarlar, bu makalede yer alan, metinlerin, resimlerin, grafiklerin, tabloların oluşturulmasında, verilerin analizinde ve ilgili literatürün (kaynakların) belirlenmesinde herhangi türden üretken yapay zekâ kullanılmadığını beyan ederler.
<i>Telif Hakkı ve Lisans:</i>	© 2025 TUHED. Bu makale Creative Commons Attribution CC BY-NC lisansı altında açık erişim olarak yayımlanmıştır. Bu lisans, orijinal kaynağa uygun şekilde atıfta bulunduğu, kullanım ticari olmadığı ve herhangi bir değişiklik veya uyarılama yapılmadığı sürece çalışmanın herhangi bir ortamda kullanılmasına ve dağıtılmasına izin verir.

